

Sortition som supplement til det danske folkestyre

Essay - Januar 2026

Indledning	2
Baggrund	3
Hvad der er galt	6
Lovgivningens kompleksitet.....	7
Lovbehandlingen.....	8
Repræsentationen.....	9
Påvirkning.....	11
Politikere og partier.....	11
Hvor anvendes valg.....	13
Hvad er sortition	15
Hvorfor et ekstra kammer	19
Hvad er strukturen	22
Hvorledes behandles forslag	25
Processen.....	25
Første behandling.....	27
Anden behandling.....	27
Tredje behandling.....	28
Mødeformer og faciliteter.....	29
Hemmeligholdelse.....	29
Samarbejdet med Folketinget	31
Finansloven.....	33
Grundloven	34
Hvorledes kan det indføres	35
Konklusion	36
Litteraturliste	38
Udfordringer ved det nuværende partisystem.....	38
Borgernes potentiale og kollektiv intelligens.....	39
Demokratisk innovation og sortition i praksis.....	40
Statens rolle, kompleksitet og langsigtede udfordringer.....	40

Indledning

Demokrati betyder "folkets magt". Det er fundamentet for vores samfund. De fleste vil naturligt svare ja, hvis de bliver spurgt, om demokrati er en god ting, men hvis spørgsmålet er, om det fungerer godt, er svaret ofte nej. Det er denne uoverensstemmelse, dette essay forsøger at forklare og samtidig foreslår en løsning.

Vores nuværende system er udfordret af en voksende afstand mellem borgere og beslutningstagere, hvor lovgivningen ofte formes af mediepres og enkeltsager frem for langsigtede principper. Vi ser en tendens til, at magten koncentrerer hos en ensartet gruppe af professionelle politikere. Dette betyder, at befolkningens forskellige erfaringer og perspektiver i begrænset omfang afspejles i beslutningerne.

Demokratiet bør ikke betragtes som statisk. Hvis samfundet ændrer sig, må måden vi organiserer demokrati på også udvikles. Spørgsmålet er derfor, hvordan vores demokrati kan styrkes og videreudvikles.

Dette essay præsenterer et konkret forslag til, hvordan det danske demokrati kan videreudvikles gennem et supplement til det eksisterende system.

Teksten gennemgår følgende:

- Baggrunden for, hvorledes dette essay er fremkommet
- De udfordringer, der præger vores nuværende demokratiske system
- En alternativ demokratisk tilgang kaldet sortition
- Hvordan det danske demokrati kan forbedres ved et tokammersystem
- Hvordan det gennemføres i praksis

Jeg tager udgangspunkt i det danske demokrati, da det er det system, jeg bedst kender og kan forholde mig konkret til. Men mange af principperne vil kunne anvendes i andre landes demokratiske modeller.

At gennemføre ændringer vil i praksis kræve en grundlovsændring. Der er flere forhold i grundloven man kan tage fat på, men her er fokus på det centrale - at styrke repræsentationen og forbedre kvaliteten af lovgivningen i Danmark.

En ting er sikkert - det er ikke det perfekte endelige demokrati, vi har i dag. Hvis man ikke tilpasser sig, når verden ændrer sig, risikerer man at blive overhalet som samfund.

Baggrund

Dette essay har en lang tilblivelseshistorie. Det tog sin begyndelse i en række konkrete observationer af problemer i samfundet - problemer, der ofte kunne føres tilbage til unødvendigt komplekse regler eller direkte dårligt udformede love. Uenighed om lovgivning er i sig selv ikke usædvanlig, men efterhånden stod det klart, at der var tale om mere end enkeltstående fejl. De gentagne problemer pegede mod en dybere årsag - måden vores demokrati er organiseret og praktiseret på.

Min interesse blev for alvor vakt, da jeg blev domsmand og nævning i Næstved., og her udvælges man ved at melde sig som kandidat og udtrækkes efterfølgende tilfældigt ved lodtrækning. Dette system til udvælgelse og derefter selve arbejdet med at afgøre om nogen er skyldig og hvilken straf de skal have, vækkede min interesse. Det personlige kendskab til lodtrækning som udvælgelsesmetode skabte nysgerrighed for, om princippet kunne bruges bredere end i retssystemet. Jeg fandt hurtigt ud af at det internationalt hedder sortition, når man tilfældigt udvælger personer der skal tage beslutninger på alles vegne.

Systemet kan anvendes på mange niveauer. Hvad med at lave høringer med en gruppe mennesker udvalgt med sortition? Så kommer nogle andre end de sædvanlige personer til orde. Høringssvarene vil rent faktisk være repræsentative for befolkningen og derfor langt mere nyttig for politikerne end de offentlige høringer hvor det er selvvalgte borgere der møder op eller udtaler sig skriftligt.

Jeg har deltaget i et brugerpanel, som blev udvalgt ved sortition. Her blev udvælgelsen styret, således at det blev sikret at der var geografisk og kønsmæssig spredning i panelet, idet der ellers var en overvægt af engelsktalende mænd som medlemmer. Denne erfaring understregede, at lodtrækning ikke kun skal være tilfældig, men også differentieret (stratificeret), så der sikres repræsentativ bredde frem for "tilfældig" skævhed.

Efter en søgning på nettet, efter bevægelser inden for sortition, meldte jeg mig lidt spontant ind i den engelske organisation Sortition Foundation, som arbejder for at fremme anvendelsen af sortition. På et tidspunkt fik jeg et ønske om at starte en dansk afdeling og undersøgte derfor mere specifikt, om der allerede fandtes organisationer i Danmark, der beskæftiger sig med dette på en eller anden måde.

Det viste sig, at sådanne organisationer faktisk findes, og jeg har siden besøgt flere af dem. De har alle primært fokus på borgerforsamlinger, som også er baseret på sortition, men i en specifik form, der hovedsageligt er rådgivende, uden reel magt. Organisationerne finansieres typisk gennem organisering og afholdelse af disse kommunale borgerforsamlinger. Desværre ser man ofte, at anbefalingerne kun i begrænset omfang bliver implementeret efterfølgende.

Dette viser, at sortition allerede anvendes, men typisk i et midlertidigt og rådgivende format - ikke som en del af den egentlige lovgivningsproces, hvilket er en central forskel i dette essay. Senere lærte jeg at den alvor og energi som borgerne i et panel fremviser er ligefrem proportionalt med den magt som panelet har.

En person sagde direkte til mig - "Nu ønskede du vel ikke at være en af dem, der ønsker at udskifte Folketinget". Dette giver fint udtryk for hvor tabubelagt det er at beskæftige sig med dette emne. Hen ad vejen er det så blevet min mission at forbedre folkestyret.

Reaktionen illustrerede, at sortition ofte anses som et opgør med det valgbaserede system, mens intentionen i dette essay er at supplere og styrke det - ikke erstatte det. Jeg ser det ikke som radikalt, men som et nødvendigt moderniseringsprojekt, der ligger i forlængelse af Danmarks demokratiske tradition for reformer og balance i samfundet.

Jeg dannede på baggrund af mine undersøgelser en lille organisation af mennesker der lavede en hjemmeside (<https://sortition.dk>), og deltog i enkelte folkemøder for at informere befolkningen om sortition. Arbejdet resulterede for mig personligt i diverse samarbejder både i Danmark og internationalt.

Da Sortition Foundation i England skiftede fokus og fjernede den internationale retning, stiftede jeg sammen med andre organisationen "International Network of Sortition Advocates" (<https://insa.site>), der internationalt ønsker at fremme sortition ved at koordinere de internationale organisationer, for at lære af andres erfaringer og videregive "god praksis".

Det internationale perspektiv gav indblik i, hvordan sortition er anvendt og kan implementeres i forskellige sammenhænge - hvilke modeller der skaber reel indflydelse. I INSA opstod ideen til at arbejde med grundlove og at lave et forslag til en generisk grundlov, der inkluderer sortition.

Det viste sig svært at få folk med meget forskellig international baggrund til at melde sig til dette arbejde, hvorfor jeg samlede en lille gruppe af danskere, der hen over vinteren 2024 til 2025 diskuterede dette emne for permanent at inkludere sortition i det danske demokrati.

Da vi begyndte dette arbejde, havde jeg en idealistisk forestilling om, hvordan demokratiet burde fungere. En central afvejning fra starten af arbejdet var dog, at hver idé skulle vurderes i forhold til, om den kunne realiseres. Denne balance mellem idealer og det mulige har efter min opfattelse ført til et solidt gennemarbejdet forslag, og jeg er overbevist om, at det fremlagte forslag udgør et bedre og mere realistisk system end mine oprindelige forestillinger. Beslutningen om at etablere et nyt selvstændigt kammer var f.eks. et resultat af denne afvejning.

Som udgangspunkt var det meningen at arbejdet skulle ende med en artikel i en større dansk avis og dette mål eksisterer stadig, men som mellemtrin har jeg udarbejdet dette essay. Jeg er evigt taknemmelig over for de personer, der har bidraget med tid og tanker til dette arbejde. Det er lige så meget deres værk, selv om dette essay tager udgangspunkt i mine personlige oplevelser.

På denne rejse har jeg også haft møde med politiske partier i Folketinget og andre steder for at finde ud af hvor politikere står og evt. på sigt kunne samarbejde om at indføre sortition mere permanent.

Jeg er en 58-årig erhvervsdrivende mand, der er stifter og medejer af forskellige firmaer inden for teknik og software. Jeg er uddannet som Molekylærbiolog og Datalog og har arbejdet som udvikler, udviklingschef, salgschef og direktør. Har primært haft det offentlige,

som kunder gennem årene. Disse erfaringer nævnes ikke for at legitimere mine holdninger, men for at give indsigt i mit perspektiv: både som borger, fagperson og i samarbejde med det offentlige.

Hvad der er galt

Det nuværende parlamentariske system i Danmark står over for betydelige udfordringer. Det har udviklet sig til et konkurrencedemokrati, hvor fokus i stigende grad ligger på partipolitisk rivalisering frem for samfundets langsigtede behov. Den offentlige debat præges ofte af taktiske angreb, personfokuserede konflikter og gensidig mistænkeliggørelse, hvor politisk mudderkastning får mere opmærksomhed end substantielle løsninger. Resultatet er et system, hvor kortsigtede gevinster og positionering prioriteres over grundige drøftelser af komplekse problemer.

Et af de største problemer er den voksende afstand mellem politikere og borgere. Mange oplever, at beslutningerne ikke altid afspejler befolkningens ønsker og behov. I stedet favoriserer systemet kortsigtede løsninger, der kan sikre genvalg, frem for langsigtede tiltag, der skal håndtere dybe samfundsproblemer som klimaforandringer og social ulighed.

Kilde: <https://www.pexels.com>

Denne dynamik gør, at nogle grupper føler sig mindre hørt og repræsenteret. Selvom politikerne er velmenende, er de påvirket af et system der i høj grad knytter sig til valgprocesser, der belønner genvalg og magtbevarelse frem for langsigtet tænkning og modige beslutninger.

Beslutninger træffes reaktivt frem for proaktivt - "der var et problem, og vi gjorde noget ved det, så stem på os". Dette betyder at lovforslag i høj grad formes af kommunikative hensyn, mediepres og partistrategi snarere end faglig vurdering og langsigtet planlægning.

Lovgivningens kompleksitet

En af de helt store udfordringer i moderne demokratier er modsætningsforholdet mellem ønsket om enkle overskuelige regler og behovet for at styre en kompleks virkelighed. En ond cirkel, hvor både politisk psykologi og samfundsudvikling driver mængden af lovgivning opad.

Det handler meget om at "holde ryggen fri". I dagens politiske klima er der en udbredt nulfejlskultur. Hvis der opstår en enkeltsag i medierne, kræver offentligheden og oppositionen handling nu. Politikerens hurtigste måde at vise handlekraft på er at lave en ny regel eller stramning, der skal forhindre præcis den fejl i at ske igen.

Man lovgiver således ud fra enkeltsager snarere end ud fra generelle principper. Det skaber et kludetæppe af særregler, som ingen har overblik over.

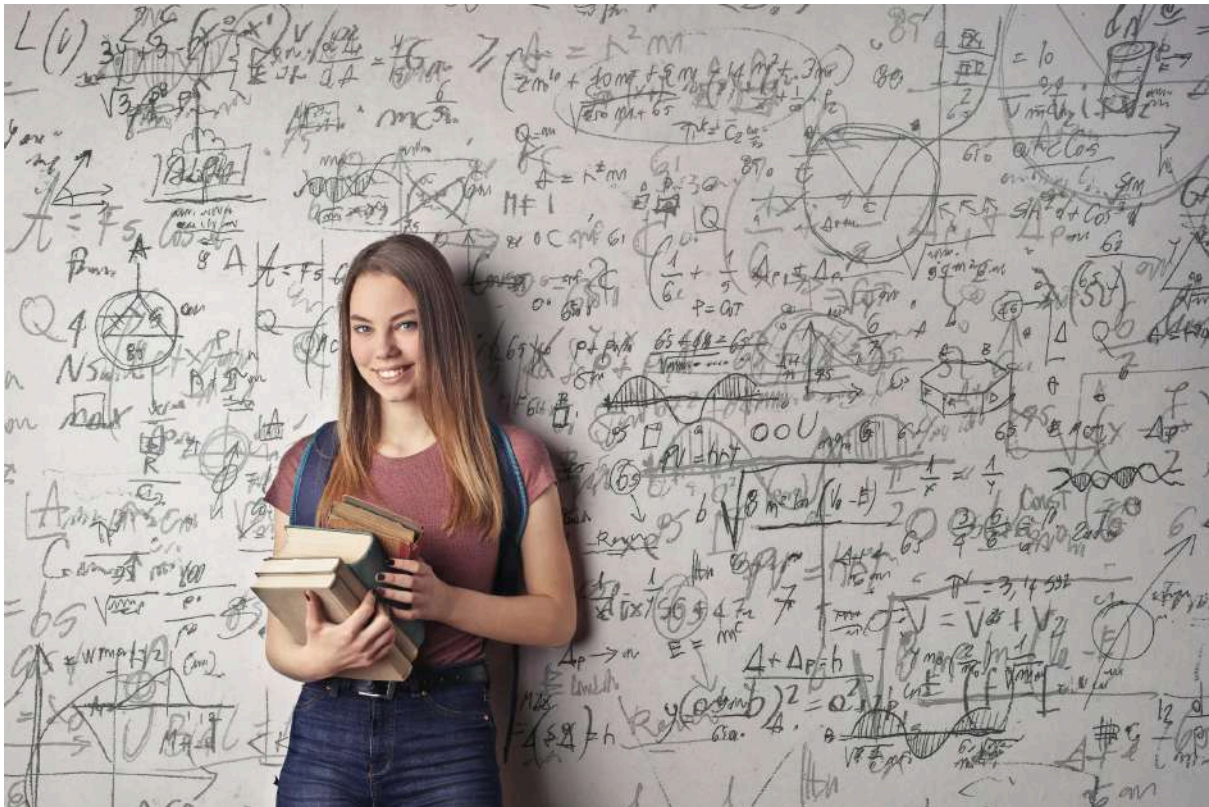
Politikere og embedsmænd frygter ligeledes at fjerne regler eller ændre på implementeringen. Hvis man fjerner en regel, og det efterfølgende går galt (f.eks. en fødevareskandale eller et miljøuheld), vil den ansvarlige minister blive holdt ansvarlig for at have "slækket på kontrollen". Det er langt sikrere for politikere og embedsmænd at foreslå mere kontrol end mindre kontrol. Derfor vokser regelmængden helt automatisk.

Mange peger på dette som et presserende problem for EU generelt og mener, at omfattende regulering har hæmmet dynamikken sammenlignet med lande som Kina og USA..

Er det en naturlov? Svaret er vel nej, men det er en konsekvens af udviklingen og valg. Vi har bygget et system, hvor "tillid" er blevet erstattet af "kontrol og dokumentation", fordi vi ikke accepterer, at fejl sker.

For hvert nyt problem opstår en ny regel. For hver regel et nyt administrativt lag. Skatten stiger - ikke for at skabe ny infrastruktur eller øget produktivitet, men for at modsvare samfundets voksende kompleksitet, sådan som den opleves af lovgivere og embedsværk. Beslutninger bliver mere abstrakte og længere fra deres konsekvenser. Langsomt begynder systemet at eksistere for sin egen fortsættelse.

Dette er et afgørende vendepunkt, for når regulering, procedurer og korrekthed bliver vigtigere end den virkelighed, de skal regulere, opstår der friktion. Ikke nødvendigvis oprør – men stagnation, afstand og tab af legitimitet.

Kilde: <https://www.pexels.com>

Lovbehandlingen

Når et lovforslag fremsættes i Folketinget af regeringen, er det juridisk gennemarbejdet, men i praksis ofte blot et udgangspunkt for den videre politiske behandling. Der er samtidig en væsentlig forskel på, hvordan forslag bliver til: Regeringens lovforslag udarbejdes i ministerierne af embedsværket og er ofte politisk afstemt på forhånd, mens forslag fra partier uden for regeringen i højere grad fungerer som politiske udspil, der angiver en retning frem for en færdig lov.

Et lovforslag i Folketinget behandles i tre trin: Ved 1. behandling drøftes forslaget overordnet, hvorefter det efter afstemning sendes til udvalgsbehandling og eventuelle ændringer udformes. Ved 2. behandling gennemgås og vedtages ændringsforslag ved afstemning, og ved 3. behandling træffes den endelige beslutning om lovforslaget skal vedtages eller forkastes.

Folketingets reelle motor er således de udvalg, der skal behandle et lovforslag. Efterhånden som lovgivningen i stigende grad omfatter komplekse og tværgående problemstillinger, fordeles behandlingen af lovforslag ofte på tværs af flere udvalg og ministerier i Folketinget. Det kan svække det samlede overblik og gøre ansvarsplaceringen uklare.

Samtidig er der stærke incitamenter til at fremsætte ny lovgivning som reaktion på konkrete problemer, mens der kun i begrænset omfang findes mekanismer, der systematisk vurderer nødvendigheden, proportionaliteten og samspillet med eksisterende regler.

Et forslag om IT-sikkerhed kan for eksempel behandles i Retsudvalget og udvalget for Digitalisering og IT (hvis det findes i den periode). Ligeledes inddrages andre udvalg som Erhvervsudvalget, Forsvarsudvalget og Europaudvalget, der afgiver udtalelser.

Konsekvensvurderinger og høringsprocesser bidrager til oplysning, men fører sjældent til egentlige ændringer. Når et lovforslag sendes i høring, er den politiske aftale typisk allerede indgået mellem partierne. At ændre noget grundlæggende ville kræve, at man genåbner en svær politisk forhandling. Høringssvar peger ofte på faglige problemer, men beslutningen er truffet på politiske (værdimæssige) præmisser.

Over tid fører dette til en gradvis ophobning af regulering, øget kompetence til forvaltningen og varierende lovkvalitet, hvilket stiller større krav til både myndigheder, virksomheder og borgere.

Folketinget overlader detaljer til forvaltningen i forbindelse med lovforslag, der laver bekendtgørelser, vejledninger og administrativ praksis. Konsekvensen er mindre politisk stillingtagen til detaljerne og mere magt til embedsværket.

Så ingen har helhedsansvar, hvert udvalg ser kun sin egen vinkel og uklarheder skubbes videre i processen. Resultatet bliver ofte kompromistekster og uklare formål.

En udfordring er, at regeringen ikke kun fungerer som udøvende magt (implementeringsorgan), men også spiller en central rolle i lovgivningsprocessen. Den fremsætter hovedparten af lovforslagene og fungerer ofte både som forhandlingsleder og forhandlingsarena. Hvis man ønsker en tydeligere magts tredeling, kan det derfor hævdes, at Folketinget i højere grad burde være et sted, hvor lovgivningen udformes. I dag kommer størstedelen af lovforslagene (omkring 80 - 90 %) fra regeringen. Det var næppe intentionen med grundloven.

Repræsentationen

Politikere i Danmark har en baggrund, der er skæv i forhold til befolkningens sammensætning. Der er en markant overrepræsentation af personer med længerevarende juridisk, økonomisk og administrativ uddannelse, hvilket giver en ret ensartet gruppe, der har svært ved at repræsentere hele samfundet.

Det betyder, at problemer primært anskues af mennesker, der er vant til at behandle dem gennem jura, politik og økonomi. Det skaber et relativt snævert handlerum, begrænset af disse fags logikker. Der er behov for andre måder at forstå og håndtere samfundsproblemer end dem, som disse faggrupper typisk foreslår.

Mange politikere har relativt begrænset erhvervs erfaring fra det private arbejdsmarked. Flere går direkte fra uddannelsessystemet og ind i politik, eventuelt med erfaring fra offentlige organisationer eller fagforeninger.

Det politiske liv fungerer for mange som en længerevarende karrierevej, hvilket naturligt påvirker det repræsentative, beslutningsprocesserne og risikovilligheden.

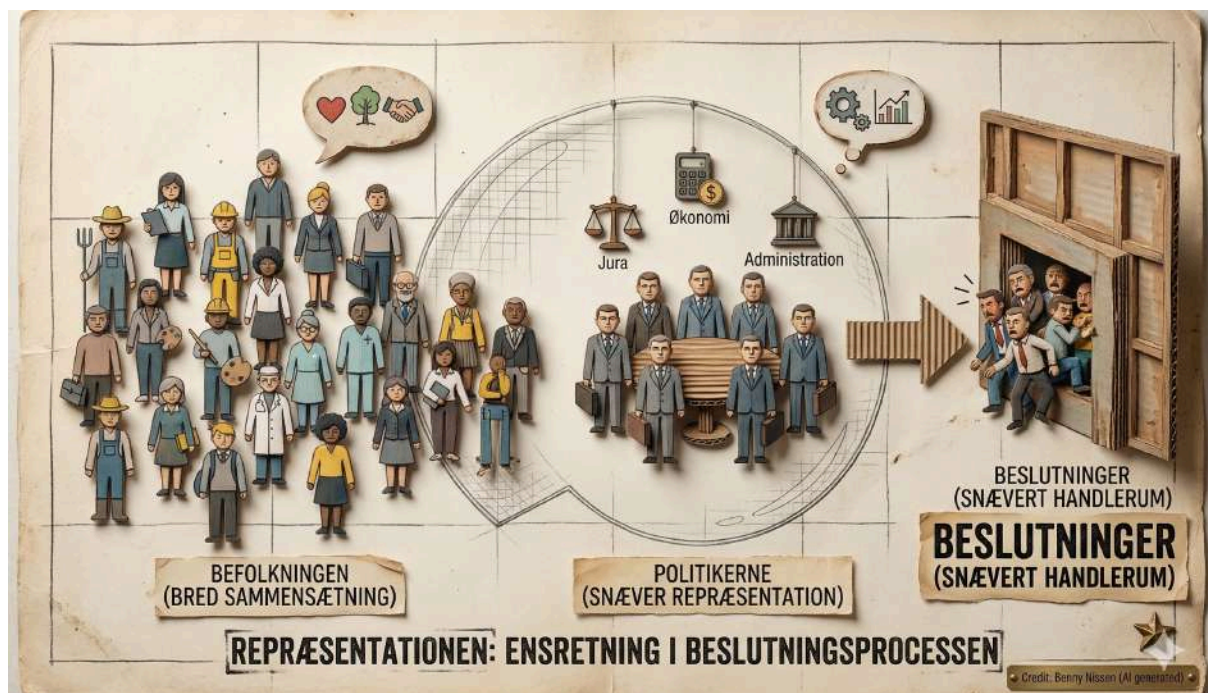
I enkelte tilfælde ser man, at de politiske engagementer går igen på tværs af generationer indenfor den samme familie. Det rejser det naturlige spørgsmål om, hvor godt repræsentationen fungerer i praksis?

Forskning viser, at homogene grupper typisk træffer dårligere beslutninger, fordi perspektiverne bliver snævre og færre antagelser udfordres. Det ekstreme eksempel er diktatorer, der kun repræsenterer sig selv og deres egne holdninger. I et demokrati bør magten fordeles, så ingen enkelt gruppe - heller ikke politiske professionelle - dominerer beslutningsprocessen.

At eksperter og teknokrater bedst kan lede et land, er en påstand man hører en gang imellem, desværre også fra nogle politikere. Det synspunkt er reelt en appel om teknokrati. I et demokrati handler udfordringen om at finde balancen mellem faglig ekspertise og bred repræsentation.

Internationale erfaringer viser, at valgmekanismer favoriserer ledere med stærke personlige strategiske kompetencer og karisma, hvilket ikke nødvendigvis sikrer bred repræsentation eller samarbejdsorientering. Pointen er, at valg i sig selv ikke garanterer optimale demokratiske processer. Trump, Putin, Erdogan, Netanyahu og Orban repræsenterer alle personlighedstyper, der markant adskiller sig fra gennemsnitsbefolkningen.

Valg og magtkoncentration favoriserer ledere med stærke personlige magtstrategier frem for samarbejdende og samfundsorienterede profiler. Historien viser, at valg alene ikke sikrer gode demokratiske resultater. Vores samarbejde og i stigende grad vores love ligner de valgte lederes tankegang, som altså ikke nødvendigvis er repræsentative for den almindelige befolknings tanker og meninger.

Credit: Benny Nissen (AI generated)

Påvirkning

Moderne liberale demokratier beskytter valgsystemet gennem magtens tredeling, domstolsprøvelse, frie valg, uafhængige institutioner samt fri presse og rettighedsbeskyttelse. Disse værn er imidlertid primært udviklet til at forhindre pludselige magtovertagelser, ikke gradvis og lovlig magtkoncentration. De forudsætter i høj grad, at politiske aktører handler i god tro.

I praksis har det vist sig muligt at udhule disse mekanismer indefra. Valg afgør, hvem der regerer, men begrænser ikke nødvendigvis, hvor meget magt de får, når de først er valgt. Når samme politiske flertal kontrollerer regering, parlament og domstolsudnævnelser, mister magtens tredeling sin reelle funktion. Domstole kan politiseres, normer kan tilsidesættes, og rettighedsbeskyttelse forhindrer ikke, at den institutionelle balance forsvinder.

Det centrale problem er strukturelt: al politisk magt udspringer af den samme valglogik og det samme partisystem. Dermed opstår et kritisk enkelt punkt der kan fejle. Erfaringer fra bl.a. Rusland viser, at autoritær udvikling ofte sker gradvist, lovligt på overfladen og uden at afskaffe valg eller formelle rettigheder.

Der er behov for institutionelle modvægte, som:

- Ikke udspringer af valg
- Ikke er partipolitiske
- Ikke kan overtages strategisk

Traditionelle liberale sikkerhedssystemer er ikke tilstrækkelige alene. Skal demokratiet beskyttes mod moderne autoritær erosion, kræver det institutionelle modvægte med en anden legitimitetskilde end det valgbaserede system.

Politikere og partier

Man kunne forledes til at tro, at det er specielt egnede mennesker, som får magten og laver lovene. Men det nuværende repræsentative demokrati selekterer efter personer, der kan klare presset fra medier og politiske modstandere. Det selekterer dermed ofte efter personer, der har stærke kommunikative og strategiske kompetencer, ikke nødvendigvis dem med bred erfaring, faglig indsigt eller repræsentativ baggrund. Det er ofte personer, der er gode til at tale, overbevise og fremstå stærke i pressen og på sociale medier.

Politikere og partier bruger i høj grad pressen og sociale medier som et strategisk talerør snarere end som et forum for åben debat. Medierne får klare vinkler, konfliktfyldte citater og let formidlede budskaber, som sikrer opmærksomhed og klik, mens politikerne får adgang til en effektiv distributionskanal for deres narrativ.

Det gensidige afhængighedsforhold betyder, at komplekse forslag ofte reduceres til slogans, hvor tempo og drama prioriteres over substans. Resultatet er, at der sjældent sker en reel stillingtagen til indholdet. Udtalelser refereres, reaktioner gengives, men den grundlæggende diskussion af forudsætninger, konsekvenser og alternativer udebliver.

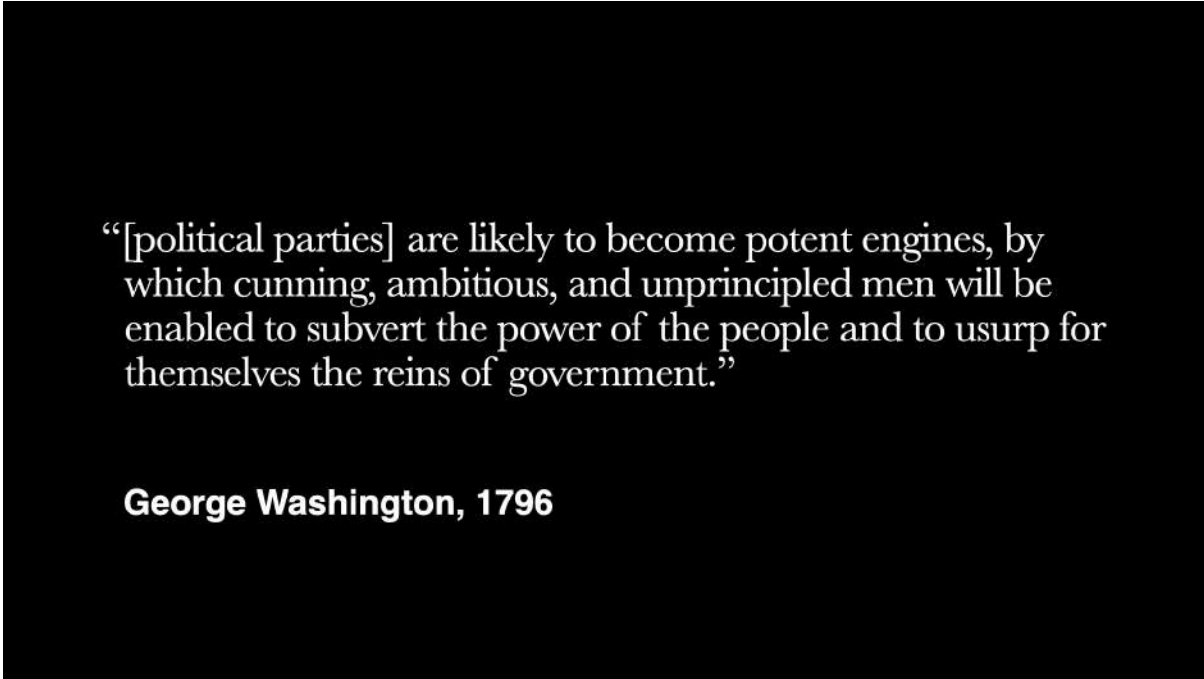
Det bliver samtidigt mere vanskeligt for politikere at holde fast i egne holdninger, jo mere ansvar og indflydelse de får. Jo mere der står på spil for både dem selv og deres parti.

Partier spiller en central rolle i dag, men de nævnes ikke i Grundloven og er opstået gradvist gennem almindelig lovgivning og praksis og er dermed svagt forankret juridisk. De fungerer primært som en strategisk nødvendighed for at maksimere opmærksomhed og stemmer. Men hvad styrer egentlig partierne? Medlemstallet er faldet dramatisk gennem årene, fra omkring 20 procent af befolkningen til nu kun ca. 2 til 3 procent. Partierne er ikke længere dybt forankrede i befolkningen, men snarere styret af små, lukkede kredse.

Dette betyder, at det politiske mandat ikke længere kan siges at udspringe fra et medlemsdemokrati.

Hvor partiers kongresser og årsmøder tidligere var samling for reel politisk debat, er de i dag i vidt omfang reduceret til iscenesættelser. Fokus er flyttet fra diskussion af indhold til præsentation - fra intern meningsudveksling til formidling af færdige budskaber og personer. Den del af årsmøderne, hvor medlemmerne debatterer politik med hinanden og påvirker kursen, er stort set forsvundet fra dagsordenen.

De store politiske partier fungerer i dag organisatorisk på mange måder som virksomheder, med klare hierarkier, karriereforløb og central ledelse. Fokus ligger i stigende grad på partiets fortsatte relevans og opbakning, hvilket bidrager til en høj grad af politisk tilpasning. Politik behandles ofte strategisk, hvor vælgeropbakning forstås som et mål, der skal optimeres.

“[political parties] are likely to become potent engines, by which cunning, ambitious, and unprincipled men will be enabled to subvert the power of the people and to usurp for themselves the reins of government.”

George Washington, 1796

Public domain

Jeg har haft bekendte, der er gået ind i kommunalpolitik, men der går ikke lang tid før de forlader det igen. Forklaringen er primært, at de ikke føler de kan gøre nogen forskel og kun skal følge partilinjen. Det betyder, at gode potentielle kandidater fravælger at engagere sig, hvilket reducerer repræsentation og bredden af erfaringer i det politiske arbejde. På

kommunalt niveau er det ligeledes kraftigt afhængig af, hvem der er villig til at udføre arbejdet i et byråd for et mindre vederlag ved siden af ens fuldtidsarbejde.

Ovenstående indikerer, at problemet ikke kun handler om struktur, men også om incitamenter og kulturen i det politiske partisystem.

Flere politikere, som jeg har drøftet disse emner med, er enige i, at partierne udgør en væsentlig del af problemet. Deres forslag går ofte på at ændre partiernes funktion eller opbygning for at skabe et bedre fungerende demokratisk system. Personligt har jeg dog svært ved at se, hvordan dette skulle kunne lade sig gøre, så længe de grundlæggende årsager til, at partier opstår, fortsat er til stede.

Jeg tror heller ikke, at de personer, der oprindeligt udarbejdede grundloven, i tilstrækkelig grad havde gennemtænkt denne udfordring. Det er trods alt vanskeligt at forestille sig, hvorledes 179 medlemmer af Folketinget skal blive enige om en lovgivning uden en form for organisering.

Mange beklager, at der findes partihoppere, men grundloven fastslår faktisk, at folketingsmedlemmer alene er bundet af deres egen overbevisning. Man vælger en person og ikke et parti. Vedkommende er kun ansvarlig over for sin egen samvittighed i lovgivningsarbejdet. At de delvist vælges gennem partistemmer, er en senere tilføjet kompleksitet.

Hvor anvendes valg

Der er forskel på hvorledes demokratiet fungerer på statslig plan og i regioner samt kommuner. Min holdning er at problemet er størst på det statslige plan, fordi det er mest afkoblet fra den almindelige borger. Hermed ikke sagt at der ikke er lignende problemer andre steder hvor valg anvendes.

Nationale og semioffentlige organer

- Menighedsråd (folkekirken)
- Universiteters bestyrelser og akademiske råd
- Erhvervsuddannelsesudvalg, AMU-udvalg m.fl.
- Bestyrelser i selvejende institutioner (fx gymnasier, skoler, kulturinstitutioner)

Arbejdsmarked og virksomheder

- Arbejds miljøorganisation (AMO)
- Tillidsrepræsentanter (TR)
- Fagforeninger
- Virksomheders bestyrelser (medarbejderrepræsentanter)

Bolig, foreninger og organisationer

- Almene boligorganisationer
- Andelsboligforeninger
- A-kasser
- Kooperative virksomheder og medlemsorganisationer (f.eks. Coop, sportsforeninger)

Særlige områder

- Skolebestyrelser i folkeskolen
- Pensionkasser og forsikringsforeninger (medlemsstyrede)
- Patientinddragelsesudvalg (f.eks. i regioner)

Jo mindre en organisation er, desto bedre ser valgprocesserne typisk ud til at fungere. Det er først i meget store organisationer, hvor der er meget på spil, at valgudfordringerne for alvor bliver tydelige.

Udfordringen stikker dog dybere end blot organisationens størrelse. Valg er blevet en ensidig måde at styre på, som gennemsyrrer hele vores samfund. Fra den mindste sportsklub til de højeste statslige institutioner har vi institutionaliseret tanken om, at en stemme er det eneste gyldige udtryk for demokratisk vilje.

Denne "valg-centrisme" er blevet dominerende, i høj grad fordi de, der bestemmer i Folketinget, kun opererer inden for denne specifikke logik. For dem er valget den eneste kilde til legitimitet, de kender og stoler på, hvilket ofte gør dem blinde for alternative modeller som lodtrækning (sortition). Selvom disse alternativer findes og har historiske rødder, er valgkulturen blevet så fastgroet hos den politiske elite, at den overskygger andre måder at træffe fælles beslutninger på.

Hvad er sortition

Sortition, også kendt som lodtrækning eller lottokrati, er en proces, hvor medlemmer af en beslutningstagende forsamling udvælges tilfældigt blandt befolkningen. Dette var en central del af det antikke athenske demokrati og har været anvendt forskellige steder op gennem historien. Det er genstand for moderne eksperimenter i bl.a. borgerforsamlinger verden over.

Sortition sikrer en repræsentation, der er uafhængig af politisk magt og økonomisk indflydelse. Det tilfældige element gør, at udvalgte borgere repræsenterer et godt tværsnit af befolkningen.

Taget fra Sortition Foundation website

Sortition ses som et demokratisk værktøj, der modvirker koncentration af magt og giver adgang til flere typer erfaringer og perspektiver, end det nuværende valgbaserede system typisk frembringer.

Sortition kan genoprette forbindelsen mellem borgere og beslutningstagere. Ved at inddrage almindelige borgere direkte i lovgivningsprocessen, vil beslutninger i højere grad afspejle den virkelighed, befolkningen oplever. Samtidig kan et sortitionskammer prioritere langsigtede mål, da det ikke er underlagt valgcyklusser eller partipolitiske interesser. Repræsentationen sikrer en større mangfoldighed af perspektiver og kan reducere polariseringen i politik.

Sortition er ikke et alternativ til faglig ekspertise, men et middel til at beslutte politiske retninger og værdibaserede valg på et mere repræsentativt grundlag, mens eksperterne bidrager med viden. Rigtigt mange af deltagerne i et sortitionsbaseret panel skifter mening undervejs i processen - når de får flere oplysninger og kan gennemdiskutere et emne.

Sortition kræver, som så meget andet, en betydelig indsats for at sikre, at de udtrukne medlemmer er forberedte og støttet i deres rolle. Mange borgere kan føle sig usikre på deres

evner til at træffe politiske beslutninger. Der er også risiko for lav deltagelse, hvis lodtrukne borgere ikke ønsker at deltage.

Udvælgelse kan ske på flere måder, men det anbefales at de vælges helt tilfældigt ud fra samtlige borgere.

Borgere kan som alternativ skrive sig op på en liste, som der så trækkes tilfældigt fra. Denne metode har det problem, at man ikke får en ægte tilfældig udvælgelse og det resulterer typisk i en bias hos de personer der udvælges.

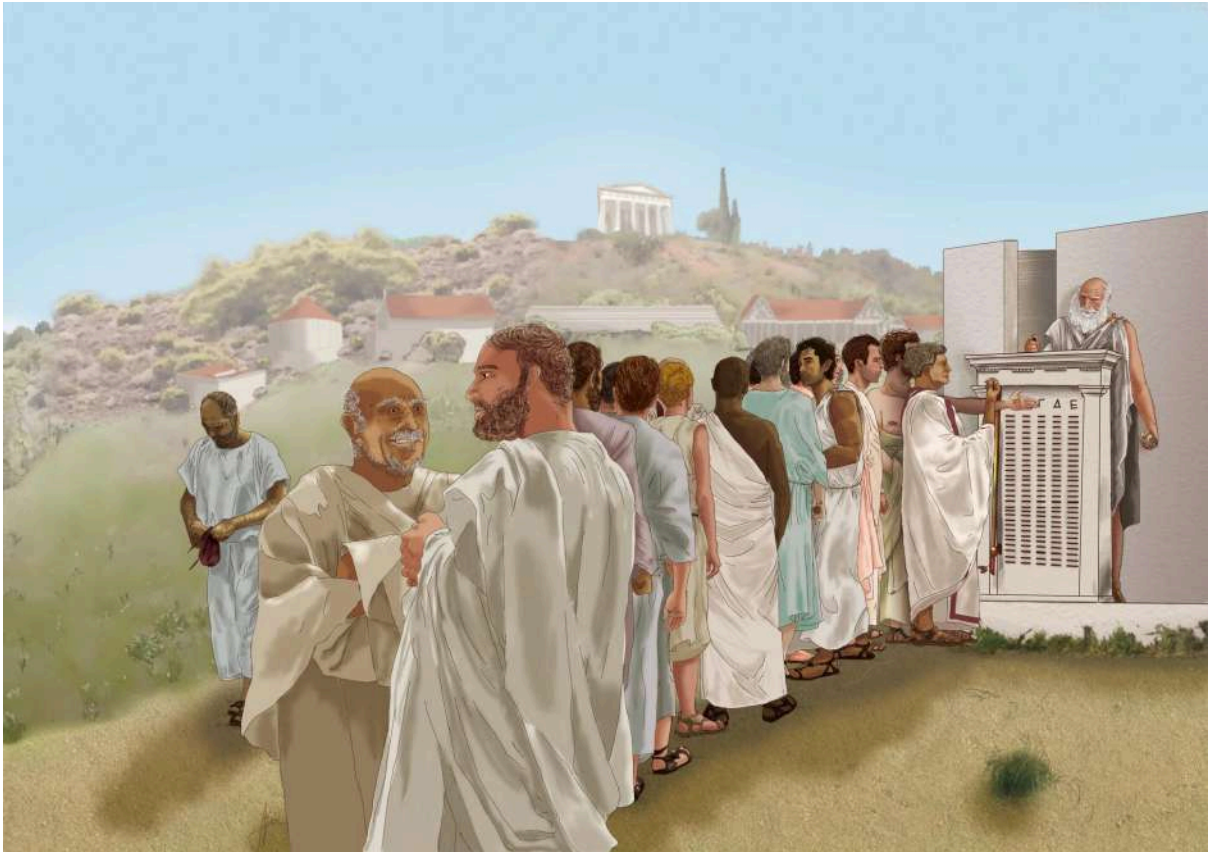
Talrige borgerforsamlinger og undersøgelser viser, at almindelige mennesker er kompetente, hvis de får de rette rammer. Dette bekræftes af både nationale og internationale erfaringer.

OECD har lavet en gennemgang af borgerprocesser baseret på grundig dialog og overvejelse (deliberation), som viser, at facilitering, adgang til uafhængige eksperter og klare roller, sætter deltagerne i stand til at arbejde kvalificeret med komplekse problemstillinger og formulere velbegrundede anbefalinger.

Sortitionens klare styrke er, at den muliggør en langt bedre demokratisk samtale om samfundets problemer. Ved at fjerne valgkamp, partipres og karrierehensyn skabes der rum for mere åbne, vidensbaserede og nuancerede drøftelser, hvor fokus er på problemforståelse og løsninger frem for positionering.

Sortitions ulempe er, at erfarne og dygtige deltagere ikke kan forblive i systemet over længere tid, og at modellen som den præsenteres her, ikke er egnet til hurtige beslutninger. Samtidig er netop disse forhold med til at forhindre dannelsen af en ny politisk elite, fordi hele befolkningen ved, at det næste gang kan blive dem selv, der udpeges. En langsommere og mere grundig lovgivningsproces må også i de fleste tilfælde betragtes som en styrke snarere end svaghed.

Systemet blev anvendt i det gamle athenske bystyre og er således den oprindelige form for demokrati. Sortition havde til hensigt at sikre, at alle interesserede personer havde en lige chance for at få et offentligt embede eller blive udvalgt til en forsamling. Det minimerer partidannelse eller at der opstår fraktioner, da det ikke har en effekt at afgive en masse løfter eller at stå sammen for at vinde ved næste valg.

Den antikke tilfældighedsmaskine - kleroterion (ukendt kilde)

Et helt centralt argument for sortition i Athen var, at en fri mand kun kunne indse nødvendigheden af at blive styret og være underlagt love, hvis han selv havde erfaringer med at styre - altså forstod nødvendigheden.

Sortition fremmer dermed beslutninger baseret på saglighed og fælles interesse frem for magtstrategi og valgkamp. I det gamle græske demokrati var sortition den traditionelle og primære metode til udnævnelse af politiske embedsmænd, og dens anvendelse blev betragtet som et vigtigt kendetegn ved demokrati.

“Det accepteres som demokratisk, når offentlige embeder besættes via lodtrækning, og oligarki, når de besættes via valg” skrev Aristoteles.

Platons berømte tanke om, at kun den, der ikke begærer magten, er egnet til at udøve den, bygger på den grundlæggende indsigt, at de som aktivt søger magt, ved at stille op til valg, ofte er dem, der har størst risiko for at lade sig forme af magten og bruge den i egen interesse.

I det gamle Grækenland var det kun borgere der kunne vælges. At en stor del af befolkningen så var slaver, fremmede eller kvinder, glemmer vi for et øjeblik. Ordet “idiot” er af græsk oprindelse og blev anvendt om personer der ikke deltog eller blandede sig i den offentlige forvaltning og lovgivning (idiotes).

Pointen er ikke, at vi skal kopiere den historiske model, men at lodtrækning er en gammel og legitim demokratisk mekanisme, der er blevet fortrængt af valgpolitik.

Kilde: <https://pixabay.com>

Demokrati har haft mange forskellige former gennem historien og på tværs af lande. Det system, vi i dag kender med valgte lovgivere, blev oprindeligt ikke betegnet som demokratisk. Tværtimod ønskede man bevidst at undgå forbindelsen til det athenske og venetianske demokrati og andre steder, hvor sortition havde været anvendt.

Målet med det valgbaserede system var at bevare en vis kontrol over, hvem der udformede lovene - helst de såkaldte bedsteborgere. Først i løbet af 1800-tallet blev det valgbaserede system omtalt som demokrati. Forfatningssystemer i USA og Frankrig blev ikke kaldt demokratiske til at starte med. "Demokrati" blev opfattet som direkte folkestyre og noget ustabil og farligt. Man talte i stedet om republik, repræsentation og blandet forfatning.

Betegnelsen "demokrati" er derfor i høj grad historisk og værdiladet, snarere end præcist beskrivende.

Hvorfor et ekstra kammer

Et kammer baseret på lodtrækning (sortition) som supplement til Folketinget kan løse nogle af de største udfordringer i det moderne demokrati - bl.a. magteliters dominans, kortsigtet politik og stigende polarisering - samtidig med at vælgernes valgmæssige indflydelse bevares gennem et tokammersystem.

Folkeafstemninger skal ikke anvendes, da den enkelte borger ikke ønsker eller har mulighed for at sætte sig ind i sagen og derfor stemmer på en følelsesmæssig baggrund, samtidig med at der er store muligheder for manipulation.

Forskningen peger på, at det mest bæredygtige system kombinerer valg og lodtrækning på en måde, hvor de to mekanismer supplerer hinanden:

- Valg til Folketinget sikrer politisk handlekraft og ansvarlighed, fordi vælgerne kan udskifte politikere.
- Sortition sikrer lighed, uafhængighed fra særinteresser og et mere langsigtet perspektiv pga. en bedre samfundsdebat.

Dermed udnyttes styrkerne fra begge systemer, uden at det ene erstatter det andet.

Men vejen dertil er ikke let. Der er store forhindringer: Grundloven skal ændres, de etablerede partier vil med stor sandsynlighed modarbejde reformen, fordi de mister magt, og der kan være skepsis i befolkningen over for ikke-valgte beslutningstagere.

Disse barrierer handler primært om institutionel træghed og magtbalancer, ikke om at modellen i sig selv er upraktisk.

Danmarks samarbejdskultur og høje grad af tillid giver både fordele og udfordringer. Fordel, fordi vi allerede har erfaring med kompromiser og brede forlig. Udfordring, fordi nogen oplever, at systemet fungerer godt nok, og derfor kan mangle motivation til forandring.

Et ekstra kammer baseret på sortition kan fungere som et værdifuldt supplement til Folketinget. Folketinget og regeringen vil fortsat håndtere akutte udfordringer samt oplæg til finanslov, mens sortitionskammeret kommer til at fokusere på langsigtede mål og principielle spørgsmål, såsom miljøpolitik og social retfærdighed.

Dette samarbejde vil kombinere valgbaseret hurtig effektivitet med borgernes bredere perspektiver.

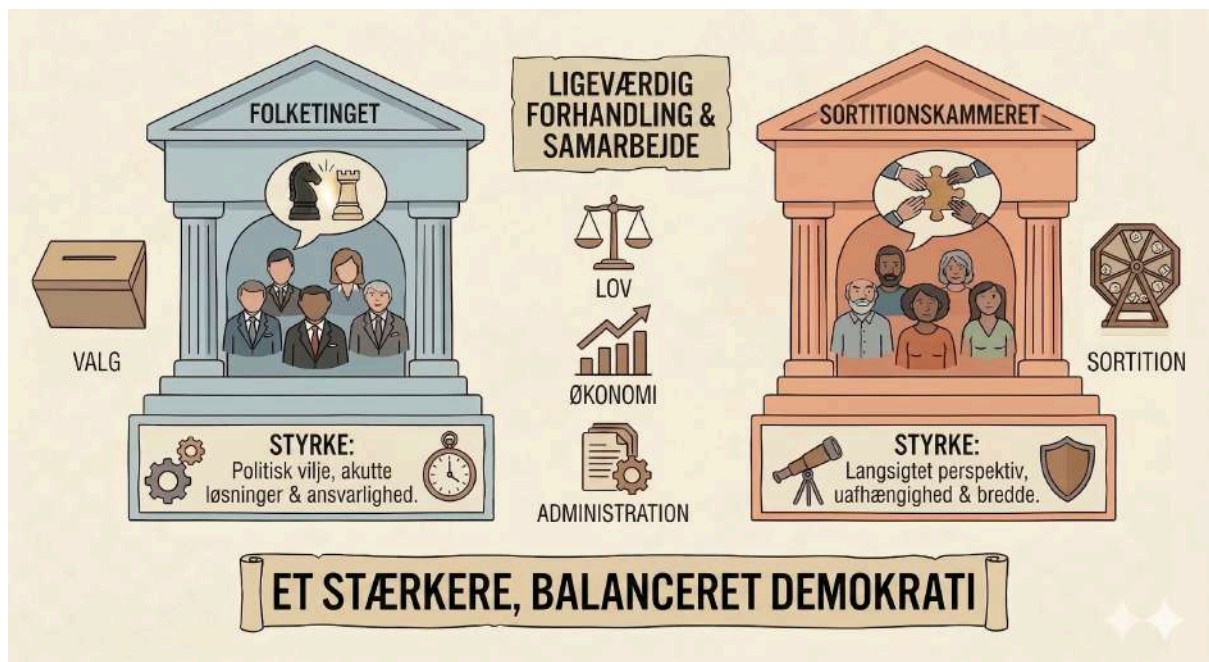
For at lykkes skal borgerforsamlingens anbefalinger være efterspurgt og tages alvorligt. Der skal være klare regler og åbenhed om udvælgelse og ekspertbistand. Magtfordelingen skal være afbalanceret, så sortition får reel indflydelse.

I Danmark har vi forsøgt os med "Klimaborgerstinget", som var en borgerforsamling nedsat af Folketinget. Formålet var at give borgerne en stemme i den grønne omstilling, da politikerne ønskede input til de svære dilemmaer, som klimakrisen medfører. Deres mange anbefalinger var af høj kvalitet, men da de kun var rådgivende, blev mange forslag enten

afvist eller udvandet meget, da de politisk blev anset for at være for kontroversielle eller svære at gennemføre. Derfor skal vi have et ekstra kammer med reel magt.

Det er afgørende, at begge kamre er ligeværdige og har lige magt. Hvis det ene kammer har mere magt end det andet kammer, kunne folketinget tilsidesætte sortitionskammeret ved f.eks 66% stemmeflertal i folketinget, men det anbefales ikke. Det vil umiddelbart gøre sortitionskammeret mindre værd end Folketinget og der er andre løsninger på fastlåste situationer.

Der skal etableres mekanismer, hvor uenigheder håndteres gennem forhandling og proces, frem for hierarkisk underkendelse, så kamrene fungerer som ligeværdige parter.

Credit: Benny Nissen (AI generated)

Danmark har tidligere haft et tokammersystem, hvor Landstinget fungerede som et konservativt korrektiv til Folketinget. I dag er ønsket igen et tokammersystem - denne gang for at give borgerne selv en direkte rolle i at holde Folketingets beslutninger i skak.

Forskellen i demokratisk legitimitet mellem Folketinget og Landstinget var svær at forsvare. Der var kraftig social skævhed i sammensætningen af Landstinget. Det var i praksis domineret af ældre, mere velstillede og borgerlige vælgere. Det gav indtryk af et elitært veto-kammer. Landstinget stemte markant forskelligt ved social- og fordelingspolitik.

Det historiske problem var, at de to politiske kamre havde samme type legitimitet, men forskellig social profil og derfor fungerede som et politisk veto. Over tid ændrede man derfor reglerne, så stemmeret til Landstinget mere lignede reglerne til Folketinget, hvilket selvfølgelig medførte at de to kamre mere eller mindre havde samme politiske fordeling og derfor tit stemte det samme.

Landstinget mistede dermed sin oprindelige funktion som et korrigerende og mere eftertænksomt supplement til Folketinget og blev i praksis en kopi af Folketinget. Når

Landstinget var uenig, blev det kritiseret som udemokratisk. Når det var enigt, blev det kritiseret som overflødig.

Landstinget faldt ikke, fordi et tokammersystem i sig selv er dårligt, men fordi:

- Begge kamre var valgbaserede
- Kamrene var uden klart adskilte roller
- Man følte det var spild af penge

Det er netop det, et sortitionskammer forsøger at håndtere på en bedre måde. Problemet var ikke idéen om to kamre, men den specifikke måde, det blev implementeret og udviklede sig på.

Hvad er strukturen

Der vælges ved lodtrækning fra folkeregisteret 300 personer der skal sidde i sortitionskammeret som vi fremover vil kalde SBT (Sortition BorgerTing). Alle danske statsborgere over 18 år kan vælges og der laves ikke samfundsmæssig differentiering (stratificering) for indkomst, køn og lignende, da antallet af personer i SBT og en løbende udskiftning burde sikre jævn fordeling på de fleste parametre.

At være med i SBT skal betragtes som en borgerpligt, som kun besværligt kan undgås og i de få tilfælde dette sker, udvælges en erstatning tilfældigt. En arbejdsgruppe afgør, om borgerens begrundelse for ikke at deltage i arbejdet er gyldig. Hvis SBT ikke bedømmer begrundelsen som gyldig, skal det offentliggøres, men der er ingen egentlig straf.

De udtrukne borgere skal have samme lønindkomst som de fik i gennemsnit de sidste 3 år plus 10%. Dog med et minimum som er lig den løn folketingsmedlemmer får og en maksimum grænse som løbende justeres. Dette sikrer, at deltagelse er reelt muligt for de fleste samfundsgrupper og at økonomiske barrierer ikke hindrer deltagelse.

Mange vil sikkert indføre at der skal være lige løn for lige arbejde, men dette er et specielt tilfælde hvor målet om repræsentation er vigtigere. Ligeledes er der i forvejen ikke ens indkomst i samfundet for det samme arbejde.

Der skal være løbende udskiftning af medlemmer i SBT. ¼ udskiftes hvert år og det enkelte medlem sidder så i 4 år. Dette skaber kontinuitet, samtidig med løbende fornyelse af perspektiver. Ligeledes undgår man en for stor pause i arbejdet, hvis alle 300 skulle erstattes på samme tid.

En mulighed er, at arbejdet i SBT udføres på deltid ved siden af et normalt job, som i kommunalpolitik. Det vil dog næppe give tid nok til opgaven, og kun få vil påtage sig arbejdet, hvilket svækker repræsentativiteten. Samtidig løser deltid ikke problemet med fravær fra det oprindelige arbejde, men kan dog overvejes som en mulighed, da det vil hjælpe f.eks selvstændige.

De 300 personer arbejder i udvalg af 20 medlemmer. Der kan således maksimalt være 15 udvalg aktive samtidig. Udvalgene sammensættes med en bred repræsentation på tværs af alder, køn og geografi ved at de sammensættes tilfældigt. Hvilket udvalg der får hvilket lovforslag at arbejde med er også tilfældigt.

Ud over de faste udvalg kan der nedsættes mindre arbejdsgrupper på 12 medlemmer, som behandler specifikke ting som f.eks. at forberede et internt lovforslag. Medlemmerne af disse arbejdsgrupper vælges ved frivillig tilmelding. Medlemmer kan tilmelde sig flere arbejdsgrupper evt. med prioritet. Den endelige gruppesammensætning sker ved tilfældig lodtrækning ud fra de medlemmer, der har ønsket at være en del af arbejdet.

Arbejdsgrupperne giver mulighed for fordybelse uden at belaste de faste udvalg. De tillader også de medlemmer der har større arbejdskapacitet at udnytte dette.

For at undgå dobbeltarbejde og konflikt bør der etableres et permanent samarbejdsorgan mellem kamrene - en slags fælleskomité. Denne komité skal koordinere behandlingen af dobbeltsager og skabe fælles formuleringer, når det er muligt. Dette organ skal fungere som et bindeled, ikke som et magtcentrum, og skal understøtte samarbejde frem for konkurrence.

Medlemmerne af fælleskomité udvælges blandt begge kamres medlemmer og sammensættes balanceret - f.eks. 12 fra hvert kammer som fra SBT vil være arbejdsgruppe. Komitéen skal ikke kunne tilsidesætte et kammer, men sikre, at samarbejdet glider.

For at sikre, at et kammer ikke kan sylte en sag, bør der fastsættes tidsgrænser for behandlingen på mange planer. Overholdes de ikke, kan det udløse automatisk videresendelse til det andet kammer med automatisk godkendelse. Dette vil forhindre forsinkelser og sikre fremdrift i lovgivningen og skabe et beskyttelseslag mod strategisk forhaling.

Spørgsmålet om regering og ministerier kræver nytænkning i et system med to kamre. SBT skal selvfølgelig ikke have sin egen regering, men det skal have adgang til ministerier og embedsværk på lige fod med Folketinget. Alle ministerier skal være forpligtet til at betjene begge kamre med lovforberedende arbejde, rådgivning og implementering. Det understøtter neutral embedsførelse og balanceret beslutningsstøtte for at sikre gennemsigthed.

Dette betyder, at ministeriernes funktion ikke ændres grundlæggende, men at deres betjeningspligt udvides til to kamre i stedet for ét. Ministre udpeges som i dag af statsministeren.

Ændringer i ministeriernes antal og type bør kun ske gennem lovforslag, som behandles og godkendes af begge kamre for at sikre mere langsigtet stabilitet.

SBT og Folketinget skal være institutionelt adskilt - med egne procedurer, sekretariater og arbejdsformer - men med adgang til fælles infrastruktur såsom ministerier og rådgivning. Afkoblingen handler ikke om isolation, men om uafhængighed i den politiske og beslutningsmæssige proces. Det sikrer, at SBT kan agere uden partipolitisk pres og fremme borgernes perspektiver på lige fod med de folkevalgte.

Man kunne forestille sig SBT fik mere magt over udnævnelsen af ministre, så de f.eks. godkendes af SBT og ikke skiftes automatisk ved regeringsskifte, men ansættes på tidsbegrænsede kontrakter - f.eks. 2 år ad gangen - med mulighed for genansættelse. Det ville give mere stabilitet og professionalisering. Dette ville dog bryde med det nuværende system, hvor statsministeren frit kan sætte sit hold og oplægget er, at ændre så lidt som muligt på det eksisterende.

Et dedikeret sekretariat skal levere administrativ og faglig støtte til SBT. Dette inkluderer juridisk rådgivning, kalenderstyring, kommunikationshjælp og organisatorisk assistance til udvalg, arbejdsgrupper og plenumdebatter. SBT's sekretariat fungerer dermed som et neutralt støtteorgan og ikke som et politisk aktør.

SBT's sekretariat skal have en presseafdeling, der kommunikerer beslutninger og arbejdsprocesser til offentligheden. Pressen får adgang til åbne debatter, og der kan arrangeres pressebriefinger efter vigtige afstemninger.

Åbenhed og aktiv kommunikation er afgørende for legitimitet, da et sortitionskammer ikke har politiske kandidater til at forklare beslutningerne offentligt.

Dette forslag skitserer en samarbejdsorienteret, men uafhængig rolle for SBT, hvor borgerdeltagelse, merit, kvalitet og struktur er nøgleord. Det forener dynamikken fra det eksisterende politiske system med andre demokratiske principper og kontrolmekanismer.

En anden fordel er, at Folketingets struktur og nuværende arbejdsprocesser ændres minimalt og mere eller mindre fungerer som det hele tiden har gjort. Forhåbentlig gør det implementeringen af det ekstra kammer nemmere.

Hvorledes behandles forslag

SBT behandler forslag gennem en struktureret og grundig proces, der sikrer både kvalitet, bred repræsentation samt gennemsigtighed. Processen involverer flere faser og niveauer.

Sager kan bringes for SBT på flere måder. For det første har SBT selv initiativret: Kammerets medlemmer kan foreslå emner, de mener bør behandles. For det andet skal Folketinget sende forslag videre til SBT. Initiativretten er altså delt mellem kamrene og regeringen.

Dette sikrer, at SBT både fungerer selvstændigt og samtidig spiller en integreret rolle i den eksisterende lovproces.

Desuden bør der skabes mulighed for, at borgere kan påvirke dagsordenen - f.eks. gennem den nuværende digitale borgerforslagsordning eller via organisationer, der kan formulere og indstille sager til SBT. Dette sikrer folkelig forankring og deltagelse og gør det muligt for befolkningen at sætte emner på dagsordenen, uden at skulle bruge partipolitiske kanaler.

Hvis en sag bringes op parallelt i begge kamre - altså både i Folketinget og SBT - bør der være klare procedurer for, hvordan det håndteres. I praksis vil det ofte være det hurtigste kammer, der først formelt fremsætter forslaget.

Alle sager behandles med første, anden og tredje behandling, ligesom i Folketinget. Hvis et forslag ikke er godt nok, kan det sendes til en arbejdsgruppe for forbedringer og genfremsættes. Denne proces sikrer kvalitet og grundighed. På den måde kan selv forslag med lav initial opbakning forbedres og modnes i stedet for blot at blive afvist.

En afgørende forskel mellem Folketinget og SBT er, at lovforslag i Folketinget ved fremsættelsen ofte kan betragtes som overordnede politiske idéer, hvor den videre konkretisering i betydeligt omfang sker i ministerierne og gennem en proces præget af politiske kompromiser.

I SBT tænkes lovforslag derimod behandlet uden egentlig forhandling og med et i udgangspunktet højt detaljeringniveau. Fokus er på substans, konsekvenser og langsigtede effekter, og embedsværket indgår primært i en rådgivende og understøttende rolle frem for drivende aktører i kompromisprocesser.

Processen

Alle forslag internt fra SBT, fra eksterne organisationer eller som et borgerforslag, behandles ved at sekretariatet iværksætter en plenumafstemning, hvor der tages stilling til, om forslaget skal forbedres/udbygges af en arbejdsgruppe. Hvis mindst 25% af plenum stemmer for forbedringer, nedsættes en arbejdsgruppe med det formål at forbedre lovforslaget. Arbejdsgruppen udarbejder et mere gennearbejdet lovforslag og har 14 dage til arbejdet.

Når det nye, forbedrede lovforslag foreligger eller hvis der ikke nedsættes en arbejdsgruppe, afholdes en plenumafstemning, hvor der alene kan stemmes ja eller nej til videre behandling i udvalg. Hvis afstemningen giver et negativt resultat, forkastes lovforslaget med det samme.

Hvis lovforslaget kommer fra Folketinget eller regeringen, skal det behandles på en lidt anden måde, men overordnet med samme logik.

Sekretariatet iværksætter en plenumafstemning, hvor der tages stilling til, om forslaget fra Folketinget skal undersøges yderligere af en arbejdsgruppe. Hvis mindst 25% af plenum stemmer for yderligere undersøgelse, nedsættes arbejdsgruppen med det formål at vurdere, om det giver mening for SBT at behandle forslaget. Arbejdsgruppen udarbejder en indstilling og har 14 dage til arbejdet.

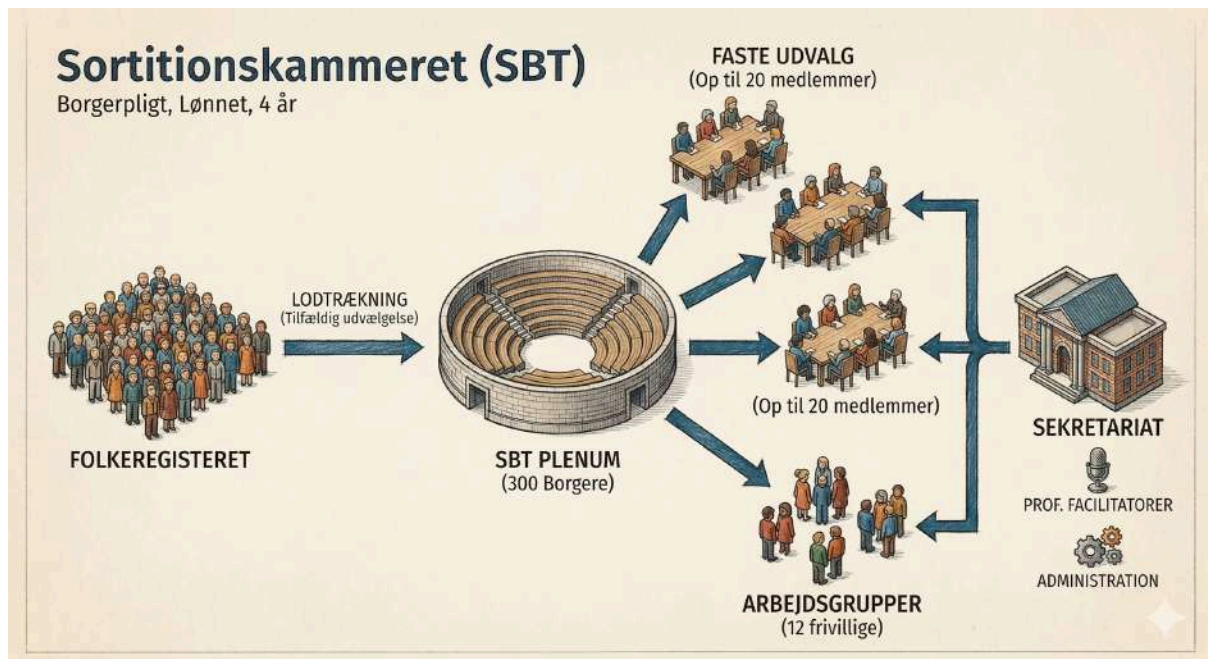
Når indstillingen foreligger eller hvis der ikke nedsættes en arbejdsgruppe, afholdes en ny plenumafstemning, hvor der alene kan stemmes om det skal videre til behandling i SBT udvalg eller at lovforslaget accepteres i den form det foreligger.

Systemet fungerer dermed også som en mekanisme til at regulere arbejdsmængden i SBT.

Til sammenligning behandles der typisk 200–300 lovforslag i en folketingssamling. De fleste er mindre og tekniske – eksempelvis ændringer i eksisterende lovgivning, implementering af EU-regler eller administrative justeringer. Større reformer fylder meget politisk, men udgør en mindre del af det samlede antal. Aktiviteten er højest i foråret og efteråret, og i praksis fremsættes der omtrent ét lovforslag pr. arbejdsdag. Netop derfor giver den mere grundige SBT-proces især mening for større og mere principielle sager.

Akutte lovforslag gennemgår den samme proces. I praksis betyder det, at SBT skal bekræfte, at et forslag er hastende. Det forventes dog, at sådanne sager sjældent forsinkes, da nødvendigheden af hurtig behandling typisk vil være tydelig.

Hvert udvalg og arbejdsgruppe ledes af en formand, som medlemmerne i det enkelte udvalg vælger blandt medlemmer af udvalget. Formanden administrerer primært samarbejdet med sekretariatet og ministerierne. Derudover tilknyttes hvert udvalg og arbejdsgruppe en professionel facilitator, som tilfældigt vælges fra en pulje vedligeholdt af sekretariatet. Facilitatoren skal sikre, at arbejdet er struktureret og effektivt. Efter afsluttet arbejde evalueres facilitatoren af medlemmerne, så sekretariatet løbende kan sikre høj kvalitet af facilitatorerne.

Credit: Benny Nissen (AI generated)

Både formand og facilitator kan til enhver tid udskiftes ved almindeligt flertal. Denne model adskiller indhold (formanden) fra processtyring (facilitator), hvilket reducerer risikoen for skjult magt og manipulation.

Det er afgørende for at forhindre, at eksperter, interesseorganisationer eller stærke personligheder dominerer processen. Denne struktur sikrer ligeledes, at SBT's arbejde både er gennemsigtigt, demokratisk og effektivt organiseret med en klar arbejdsdeling og gode rammer for beslutningstagning.

Første behandling

Hvert udvalg arbejder inden for en periode på to måneder med et lovforslag for at finde frem til en anbefaling med relevant baggrundsmateriale. Udvalget kan ligeledes afslutte arbejdet inden de 2 måneder er gået, hvis der er enighed om dette. Udvalget behøver ikke at være fuldstændigt enige, og eventuelle uenigheder noteres. Alt materiale offentliggøres. Udvalget kan under arbejdet indhente oplysninger eksternt og trække på ministerier og lign.

Det minder om klassisk udvalgsbehandling i Folketinget, men med større gennemsigtighed, fordi processer og mindretalsudtalelser offentliggøres. SBT-udvalget skal arbejde med at undersøge substans, konsekvenser og langsigtede effekter. Et udvalg i Folketinget arbejder primært med at forhandle og formulere politiske kompromiser.

Anden behandling

Ved anden behandling sammensættes 15 tværgående grupper på 20 medlemmer hver, der alle modtager forslagene. Disse tværgrupper gennemgår forslagene på maksimalt 14 dage med henblik på at sikre, at alle relevante aspekter er behandlet tilstrækkeligt. De identificerer eventuelle mangler, behov for yderligere undersøgelser eller forbedringer og sender deres konklusioner til sekretariatet, der samler og koordinerer konklusionerne fra tværgrupperne.

Hvis mere end 10% af tværgrupperne vurderer at lovforslaget ikke er godt nok behandlet, overgives det til et andet udvalg end det der i første omgang behandlede det for at arbejde yderligere med det. Altså genoptages første behandling. Dette dog kun en enkelt gang hvorefter det skal sendes til plenumafstemning.

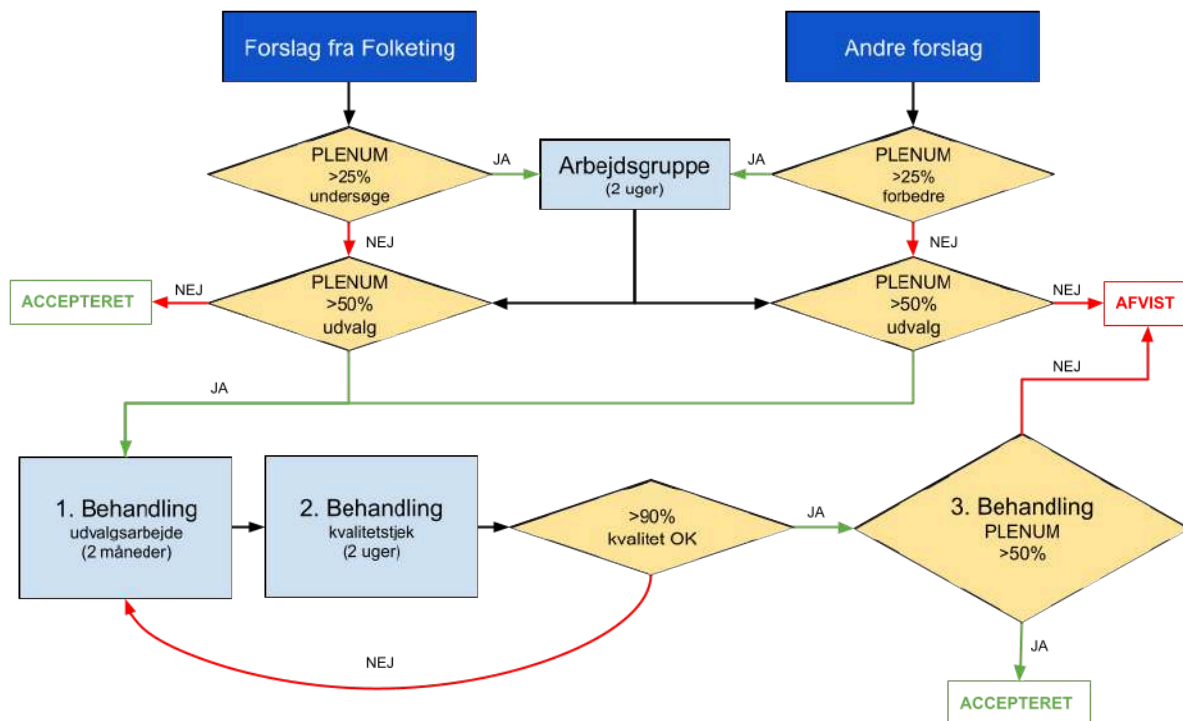
Formålet er kvalitetssikring og ikke at ændre indhold - først når behandlingen er fyldestgørende, går forslaget videre. En anden fordel er, at alle medlemmer af SBT på denne måde kommer til at kende lovforslaget inden plenumafstemningen i tredje behandling.

Når det sendes retur til første behandling igen, kan der nedsættes en arbejdsgruppe for at forbedre lovforslaget, hvis lovforslaget er dårligt formuleret eller lignende. Dette kan selvfølgelig kun lade sig gøre for lovforslag, der udspringer fra SBT.

Tredje behandling

Hvis mindst 90 % af tværgrupperne vurderer, at sagen er tilstrækkeligt behandlet, videresendes lovforslaget til endelig afstemning i plenum ved alm. flertal. Ved evt. stemmelighed forkastes lovforslaget. Den afsluttende afstemning foregår elektronisk og hemmeligt for offentligheden. Dog registreres den enkelte stemme internt, så man senere kan undersøge for evt. mistanke om bestikkelse eller lignende uregelmæssigheder. Hvert medlem skriver en kortfattet begrundelse for sin stemme. Sekretariatet laver derefter en sammenfattet begrundelse for afstemningens resultat, som offentliggøres.

Det interne register muliggør audit og korruptionskontrol uden at kompromittere anonymitet.

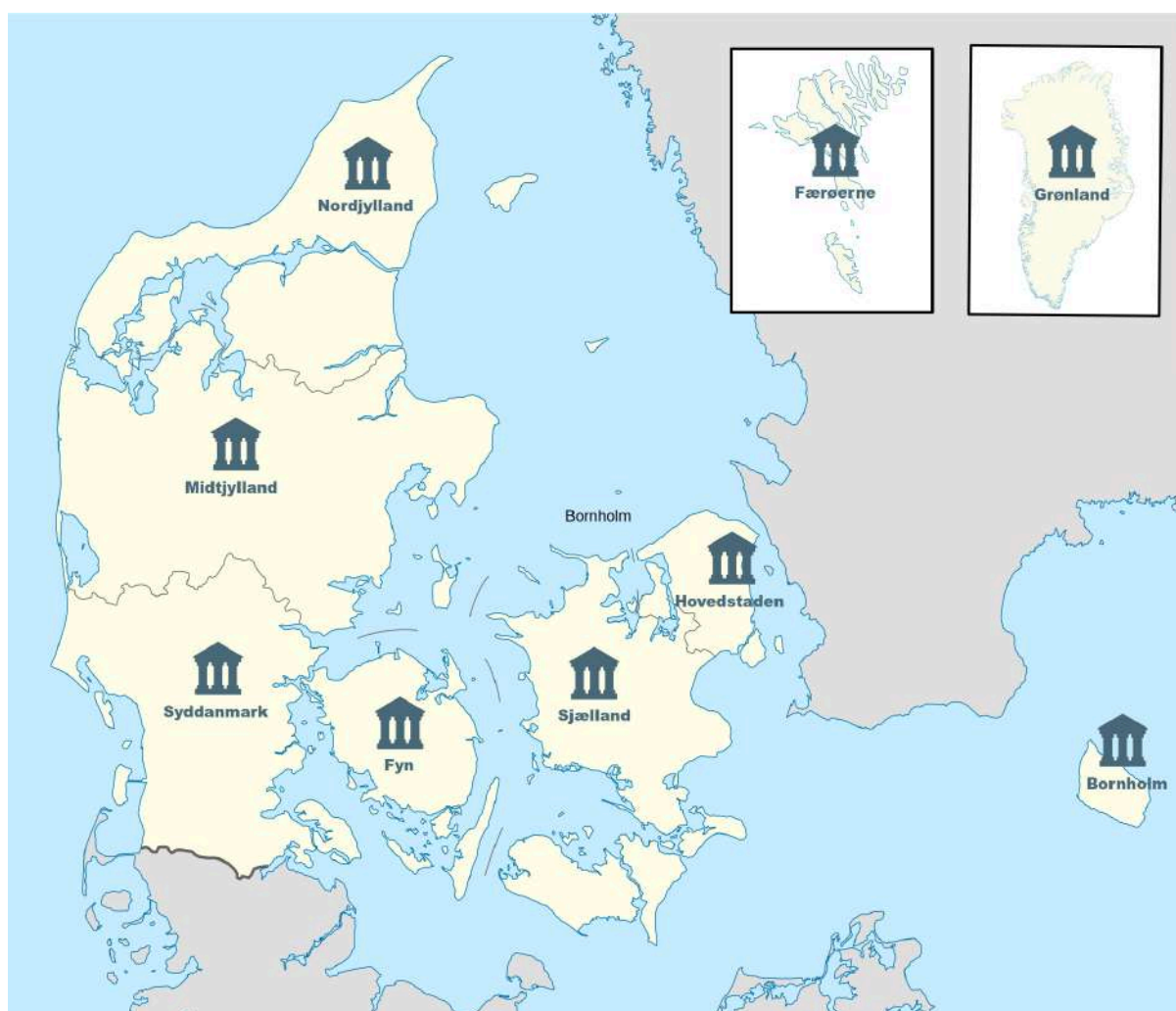
Credit: Benny Nissen

Mødeformer og faciliteter

Det lovgivende arbejde i SBT tænkes primært at kunne foregå online eller med fremmøde regionalt, hvis dette ønskes for faciliteter eller socialt samvær.

Der skal være regionale mødesteder til rådighed for det enkelte medlem, udvalgs- og arbejdsgruppemøder, hvilket reducerer transporttid og sikre regional forankring. Frekvensen af online og regionale møder fastlægges løbende efter behov og praktiske hensyn. Dette gør deltagelse lettere og mere holdbart i forhold til klima og familie.

Derudover skal der muligvis være ét fysisk sted i Danmark, hvor alle medlemmer af SBT kan samles ved særlige begivenheder.

Credit: Benny Nissen

Hemmeligholdelse

I Folketinget behandles visse sager fortroligt af hensyn til national sikkerhed, efterretninger og udenrigspolitik. Det er nødvendigt, men indebærer også en risiko for, at hemmeligholdelse anvendes for bredt.

Et sortitionskammer bør ikke afskaffe hemmeligholdelse, men disciplinere den.

SBT skal have adgang til fortrolige oplysninger for at kunne træffe oplyste beslutninger, og medlemmer kan derfor underlægges tavshedspligt og sikkerhedsgodkendelse. Udgangspunktet bør dog være åbenhed, med mulighed for lukkede behandlinger, hvor det er velbegrundet.

Hvordan hemmeligholdelse konkret igangsættes og håndteres i praksis, er ikke afgørende her og vil i øvrigt være et spørgsmål om nærmere procedurer. Det centrale er princippet: SBT skal kunne udfordre og efterprøve, om hemmeligholdelse reelt er nødvendig.

“National sikkerhed” må ikke fungere som en automatisk begrundelse for lukkethed. Derfor bør hemmeligholdelse være underlagt klare kriterier, mulighed for uafhængig kontrol og som udgangspunkt være midlertidig.

Samarbejdet med Folketinget

De to kamre mødes jævnligt i en fælleskomité for at evaluere samarbejdet og større sager. Fælleskomitéen skal have procesansvar, ikke beslutningskompetence. Samarbejdet skal understøttes administrativt af et koordinerende fælles sekretariat, der sikrer ensartet informationsgrundlag.

Formålet med samarbejdet mellem kamrene, er ikke at skabe konkurrence mellem kamrene, men at sikre højere lovkvalitet, bedre langsigtet tænkning og en mere robust demokratisk magtbalance.

Samarbejdet skal struktureres gennem faste mekanismer, der prioriterer dialog frem for konflikt, men som anviser klare løsninger, når enighed ikke kan opnås.

Det eksisterende Folketing fungerer som et aggregerende demokrati, hvor politiske holdninger samles gennem partier, og hvor konflikter ofte bliver strategiske med henblik på at opnå et flertal. SBT fungerer derimod som et deliberativt demokrati, hvor viden og argumenter afvejes gennem dialog for at nå frem til den bedst mulige løsning.

Når disse to logikker mødes, er der risiko for, at professionelle politikeres retorik og strategiske manøvrer overdøver SBT's medlemmer. Samarbejdet skal derfor indeholde procedurmæssige værn såsom en neutral facilitering der varetager at begge parter høres lige meget. Dette beskytter sortitionskammerets uafhængighed.

Unighed mellem kamrene er ikke en fejl, men en forventet og ønsket del af systemet. For at håndtere dette etableres faste procedurer for konfliktløsning. Hvis et lovforslag vedtages i ét kammer, men afvises i det andet, aktiveres en forhandlingsfase, hvor et forligsudvalg med repræsentanter fra begge kamre forsøger at nå frem til en revideret formulering.

Der nedsættes et ad hoc forligsudvalg bestående af 24 medlemmer. Folketinget udpeger 12 medlemmer forholdsmæssigt efter partigruppernes størrelse, som står bag lovforslaget. SBT udpeger 12 medlemmer og det foregår ligesom ved oprettelse af alle andre arbejdsgrupper.

Forligsudvalget ledes af et formandskab bestående af én repræsentant fra hvert kammer samt en neutral facilitator fra Fællessekretariatet. Udvalget har til opgave at udarbejde et samlet kompromisforslag. Kompromisforslaget sendes til plenumafstemning i begge kamre, hvor det enten kan vedtages eller forkastes i sin helhed. Der kan ikke stilles ændringsforslag.

Indførelsen af det fælles forligsudvalg med lodtrukne medlemmer ændrer grundlæggende karakteren af politiske forhandlinger. I det nuværende system forhandler politiske partier ofte ud fra modydelser ("jeg støtter din bro, hvis du støtter min skattelettelse"). I det nye system må folketingsmedlemmer forhandle med borgere, som ikke kan "købes" med fremtidige tjenester, da de forlader kammeret igen efter kort tid. Det tvinger folketingsmedlemmerne til at anvende argumenter frem for magtmidler og SBT's deliberative kvaliteter overføres dermed ind i Folketingets centrale beslutningsrum.

Endnu et afgørende punkt i samarbejdet er at SBT ikke skal kunne vælte regeringen (mistillidsvotum), da dette er en politisk handling knyttet til valg. SBT kan kun udstede en formel misbilligelse ("en næse").

Når f.eks. en minister modtager en næse fra SBT, er vedkommende juridisk forpligtet til inden 30 dage at fremlægge en handlingsplan for at rette op på forholdet. Sker dette ikke, kan SBT anbefale Folketinget at afskedige ministeren, hvilket lægger et betydeligt offentligt pres på folketingsmedlemmerne for at handle.

Konflikt-forløb ved uenighed mellem Folketinget og SBT

1. Vedtagelse i ét kammer

Et lovforslag vedtages enten i Folketinget eller SBT og sendes til behandling i det andet kammer.

2. Afvisning i det andet kammer

Det andet kammer afviser forslaget og skal samtidig offentliggøre en skriftlig begrundelse for afvisningen.

3. Forhandlingsfase aktiveres

Et fælles forligsudvalg nedsættes automatisk. Udvalget består af 12 medlemmer fra begge kamre.

4. Revideret forslag

Forligsudvalget har en fast tidsfrist (f.eks. 30 dage) til at udarbejde et revideret kompromisforslag eller konstatere, at et kompromis ikke er muligt.

5. Genbehandling i begge kamre

Det reviderede forslag behandles og stemmes om separat i begge kamre. Det gennemløber ikke den sædvanlige proces i udvalg.

6. Afgørelse

Hvis begge kamre vedtager forslaget, træder det i kraft. Hvis ét kammer fortsat afviser forslaget, bortfalder det og kan først genfremsættes efter en fast karenperiode på f.eks. 3 måneder.

Formål med modellen

- Uenighed håndteres gennem proces, ikke magt
- Ingen kamre kan tilsidesætte det andet ensidigt
- Fastlåste situationer undgås gennem tidsfrister og automatiske mekanismer
- Kompromis er altid det rationelle valg

Finansloven

Finansloven er et specielt tilfælde. Hvis man ikke har magt over hvorledes penge tildeles, har man reelt ingen magt. Finanslovens allokering af ressourcer vil afspejle det eksisterende Folketings logik og ønsker. De tiltag som primært baserer sig på SBT's ønsker vil næsten automatisk blive underprioriteret. Hvis penge er magt, så er finansloven magtens centrum.

For at sikre at SBT har indflydelse på finansloven, er det tanken, at SBT løbende sender forslag til regeringen angående finansielle krav, så regeringen kan inkludere det i finansloven.

Processen vil være følgende

1. Finanslovsforslaget fremsættes af Regeringen for begge kamre senest 1. september.
2. Uenighed om Finansloven behandles i et forligsudvalg i november måned.
3. Er finansloven ikke vedtaget inden 1. januar, overgår staten til midlertidig drift, som forklares nedenfor (1/12-reglen).
4. SBT udarbejder nu sit eget alternative forslag til en finanslov i en arbejdsgruppe.
5. Har den midlertidige drift været gældende i 3 måneder, indkaldes til fælles afstemning, hvor begge kamre samles og stemmer om finansloven fra enten Folketinget eller SBT ved et simpelt flertal af de fremmødte medlemmer.

1/12-reglen betyder, at staten hver måned må bruge et beløb, der svarer til én tolvtedel af det forrige års budget plus inflation og befolkningstilvækst.

Pengene må typisk kun bruges til at opretholde eksisterende forpligtelser (løn til sygeplejersker, politi, udbetaling af folkepension osv.). Der må ikke igangsættes for eksempel nye byggeprojekter, nye reformer eller nye støtteordninger.

Reglen fungerer som en politisk spændetrøje. Ingen får deres vilje, da regeringen ikke kan gennemføre sin nye politik eller sine valgløfter. SBT vinder heller ikke, da de ikke kan ændre retningen på samfundet.

Resultatet er at begge parter har et kraftigt incitament til at indgå et kompromis hurtigst muligt, fordi ingen kan lide at administrere et land uden mulighed for at forandre noget.

EU har denne regel indskrevet i deres traktater (Artikel 315). Hvis EU-Parlamentet og Rådet ikke bliver enige, må EU kun bruge 1/12 af sidste års budget hver måned. Danmark har i dag en lignende mekanisme kaldet en midlertidig bevillingslov.

Hvis 1/12-lammelsen fortsætter for længe (f.eks. 3 måneder), risikerer staten forfald. Derfor er der i tokammersystemet indbygget en fælles afstemning efter denne periode. Dette vil sikre, at samfundet får en finanslov.

Fælles afstemningen vælger mellem Folketingets oprindelige forslag og et modificeret forslag fra SBT. Dette sikrer, at der altid vedtages en finanslov på dagen. Det skaber samtidigt et stort pres på regeringen for at få en aftale før den fælles afstemning, da denne risikerer, at SBT's numeriske overtal (300 mod 179) trumfer regeringens forslag.

Grundloven

Grundloven blev udformet til en anden tid. Samfundet var langsommere, kommunikation og transport tog væsentligt længere tid, og sociale medier fandtes ikke. Grundloven afspejler derfor i høj grad de historiske og teknologiske rammer, den blev til under - ikke de vilkår, som præger et moderne og højt forbundet samfund.

Grundloven skal efter dette forslag ændres, så den lovgivende magt deles mellem Folketinget og Sortitionskammeret. §3 skal tilpasses, og der skal indsættes en ny §28, der beskriver Sortitionskammerets rolle og struktur.

Finansloven og skatteudskrivning (§45 og §46) skal ændres. Her skal det indskrives, at finansloven skal fremsættes for *begge* kamre og at begge kamre skal godkende den. For at undgå fastlåste situationer mellem kamre, skal evt. budgettekniske sikkerhedsmekanismer også skrives ind her.

Lovgivningsprocessen og konfliktløsning (§41) skal ændres fundamentalt for at inkludere samarbejdet eller lovbehandlingen mellem de to kamre.

Opløsningsretten (§32) hvor statsministeren kan udskrive valg til Folketinget (opløse tinget), hvis han/hun vil, eller hvis der er et mistillidsvotum. Sortitionskammeret skal være beskyttet mod opløsning. Det skal præciseres, hvem der kan "fyres" ved et dødvande.

En ændring af Grundloven er en omfattende proces, og formålet bør være at udvide den eksisterende magtstruktur - ikke omvælte den - ved at tilføje sortition som et ligeværdigt lovgivende organ. Detaljer må overlade til eksperter.

Det er ekstremt svært at lave ændringer i Grundloven efter §88 - faktisk sværere end i næsten alle andre demokratier. Proceduren er:

1. Folketinget vedtager ændringsforslaget.
2. Der udskrives valg til Folketinget.
3. Det nye Folketing skal vedtage præcis det samme forslag igen.
4. Der afholdes en folkeafstemning, hvor et flertal af de afgivne stemmer (dem der mødte op) skal være ja, og disse ja-stemmer skal samtidig udgøre mindst 40% af de stemmeberettigede.

Hvorledes kan det indføres

Den beskrevne model vil ikke kunne indføres direkte, da der vil være for meget modstand og usikkerhed. Men den kunne forholdsvis nemt afprøves i en kommune eller region og i starten være rådgivende uden reel magt.

På statsligt niveau kunne den indføres efter følgende plan

1 - Forsøgsfase (uden grundlovsændring)

- Opret et nationalt sortitionsbaseret borgerting ved almindelig lov.
- Rådgivende rolle over for Folketinget.
- Afgrænset til få politikområder (fx klima, digitalisering, langsigtet regulering eller bestemte aspekter af lovgivningen inden for f.eks. klima).

2 - Institutionalisering

- Gør kammeret permanent ved lov.
- Fast sekretariat, faste procedurer, årlige arbejdsprogrammer.
- Formelle svarpligter fra Folketinget på udtalelser.

3 - Procedural kobling til lovgivning

- Krav om sortitionskammerets behandling ved udvalgte lovtyper (langsigtede, tekniske, tværgående).
- Suspensivt veto eller kvalificeret indsigelsesret (kan overstemmes).

4 - Parallel legitimitet

- Gradvis udvidelse af kompetencer baseret på erfaring og evaluering.
- Klar rollefordeling: Folketinget = initiativ og finans, sortitionskammer = kvalitet, langsigtethed.

5 - Grundlovsændring

- Formelt tokammersystem.
- Kompetencer, samspil og konfliktmekanismer fastlagt.

Ovenstående vil give en lav politisk risiko samt mulighed for justering før magtoverdragelse.

Legitimitet opbygges gennem praksis - ikke teori

Nogen vil måske indvende, at et permanent sortitionskammer er en utopisk tanke eller et risikabelt eksperiment. Men modellen er ikke blot teori; den eksisterer allerede i virkeligheden tæt på os. I 2019 skrev det tysktalende fællesskab i Østbelgien historie ved at institutionalisere et permanent borgerting (Bürgerrat) ved siden af deres valgte parlament. De har ikke direkte politisk magt, men deres forslag skal behandles af de folkevalgte.

Erfaringerne herfra viser, at frygten for inkompetence eller kaos er ubegrundet. Tværtimod har samarbejdet mellem valgte politikere og udtrukne borgere skabt en mere robust lovgivningsproces. Det beviser, at en 'Balance-model', som her foreslået, ikke kræver, at vi genopfinder den dybe tallerken, men at vi tør lære af de naboer, der allerede har taget skridtet fra ad-hoc forsøg til permanent demokratisk infrastruktur.

Konklusion

Det danske demokrati står ved en skillevej. Mens verden omkring os udvikler sig med stigende hastighed og kompleksitet, fastholder vi et politisk system, der i sin grundvold stammer fra en anden tid og er på kollisionskurs med vores livsgrundlag.

Vi endte op med et "konkurrencedemokrati", hvor kortsigtede valgkampe, partipolitisk positionering og karrierehensyn ofte skygger for de langsigtede radikale løsninger, som samfundet og verden desperat har brug for. Konsekvensen er en voksende kløft mellem borgere og beslutningstagere samt en lovgivningsproces, der risikerer at miste legitimitet.

Udviklingen er ikke et tegn på svigtende vilje blandt politikere, men på strukturer der belønner kortsigtede beslutninger og taktiske hensyn frem for fremtidssikrede løsninger.

Vores nuværende repræsentative model har tjent os godt, men er blevet for snæver, for kortsigtet og for ensidig til at løse de udfordringer, et samfund i dag står overfor. Et ekstra sortitionsbaseret kammer er ikke et opgør med demokratiet - det er en styrkelse. Hermed får Danmark et system, hvor magten afbalanceres, flere perspektiver inddrages, og langsigtede beslutninger kan træffes uden hensyn til valgkamp og karrierehensyn.

Dette essay tilbyder en konkret model for et tokammersystem, der kombinerer det bedste fra to verdener. Et tokammersystem baseret på både valg og lodtrækning skaber et mere robust, repræsentativt og fremadskuende politisk økosystem.

- **Folketinget** bevarer sin effektivitet i forhold til daglig drift og akutte kriser.
- **SBT** tilfører den dybde, uafhængighed og langsigtede tænkning, som kun kan komme fra repræsentanter for borgere, der er fri af partipolitiske lænker og presset om genvalg.

Dermed skabes et system, hvor beslutninger træffes i offentlighedens interesse frem for i partiorganisationers eller særinteressers logik. Det vil kræve ekstra ressourcer/penge at implementere, men gevinsten er et stærkere og mere velfungerende demokrati. De ressourcer bør i givet fald spares andre steder.

Sortitionskammeret genopliver den oprindelige vision fra Grundloven af 1849 med et lovgivende organ af uafhængige individer, der tager stilling til hver enkelt sag uden bagtanke. Men hvor partier historisk set kvalte denne uafhængighed, fjerner SBT selve årsagen til partidannelse ved at gøre op med valgkampe, genvalg og politiske karrierer.

Sortition er ikke et idealistisk eksperiment; det er en praktisk, historisk forankret og gennemprøvet metode, der kan gøre folkestyret mere repræsentativt, mere legitimt og mere robust.

Vi skylder kommende generationer at udvikle demokratiet i stedet for passivt at forsvare status quo. At indføre et sortitionskammer er ikke en revolution - det er en nødvendig evolution, der bringer borgerne tilbage i centrum af beslutningerne og sikrer, at Danmark også i fremtiden kan være et af verdens mest tillidsfulde, retfærdige og fremsynede demokratier med en involveret befolkning.

Jeg håber at dette essay er starten på en proces, der kan forbedre demokratiet. Der er selvfølgelig løse ender og mange ting kan præciseres bedre, men essayet er forhåbentlig et godt udgangspunkt.

At implementere sortition kræver politisk mod og vilje til at nytænke dele af Grundloven. Men alternativet - at fortsætte uændret i et system, der træffer dårlige kortsigtede beslutninger og langsomt mister befolkningens tillid, er langt mere risikabelt. Ved at indføre sortition skaber vi ikke blot et mere retfærdigt system, men et mere robust samfund, der er rustet til at håndtere fremtidens kriser, fra klimaforandringer til social ulighed, med øjnene rettet mod de næste generationer frem for det næste valg.

Tiden er inde til at videreudvikle demokratiet, så det igen matcher sine værdier og sit navn. Det er nødvendigt at tage skridtet fra et repræsentativt demokrati, der repræsenterer de få, til et grundigt diskuterende og reflekterende (deliberativt) demokrati, der involverer de mange. Lad os skabe et folkestyre, der lever op til sit navn.

Benny Ejholm Nissen
benny@sortition.dk

Primære medforfattere

- Jakob Jespersen, forfatter til "Livsdemokratiet – en stemme til fremtiden, verden og livet på Jorden" og formand for Levende Demokrati Næstved.
- Rolf Heitmann, musiker, komponist og handicaphjælper.

Primære kommentatorer

- Lennart Emborg
- Kirsten Ørting
- Dennis Nørmark
- Christoffer Lubich
- Freja Kofoed-Nissen
- Torben Johansen

Du er velkommen til at dele dokumentet helt eller delvist. Det kræver blot, at indholdet forbliver uændret, at du krediterer Benny Ejholm Nissen, og at du sender en e-mail om anvendelsen til benny@sortition.dk.

Litteraturliste

Denne liste indeholder referencer, der underbygger essayets centrale argumenter. Listen kan fungere som inspiration til videre læsning for dem, der ønsker at dykke ned i forskningen bag sortition og demokratisk innovation. Jeg har personligt kun læst få af disse bøger. De fleste af mine påstande og argumenter er fremkommet ud fra egne observationer, fra en præsentation eller i diskussion med andre.

Udfordringer ved det nuværende partisystem

Her samles kritikken af valg, elitedannelse og partiernes krise.

David Van Reybrouck – Imod valg (2016)

Leverer den historiske analyse af, at valg oprindeligt blev indført for at undgå demokrati, ikke for at indføre det. Han foreslår netop et tokammersystem, hvor et borgerting supplerer de valgte politikere. Han diagnosticerer det "demokratiske træthedssyndrom"

Bernard Manin – The Principles of Representative Government (1997)

Historisk gennemgang af, hvordan valg oprindeligt blev indført for at sikre, at "de bedste" (aristokratiet) styrede, og at man bevidst fravalgte lodtrækning for at undgå, at "pøblen" fik magt.

Peter Mair – Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy (2013)

Beskriver hvordan partierne er gået fra at være medlemsorganisationer til at være "stats-agenturer". De har trukket sig ind i staten, hvilket skaber et tomrum ("the void") mellem borgere og politikere.

Kasper Møller Hansen (Professor, Københavns Universitet)

Dansk forskning i vælgeradfærd og partimedlemskab. I 1960 var ca. 20-25% af vælgerne medlem af et parti; i dag er det under 4%.

Mark Bovens & Anchrit Wille – Diploma Democracy (2017)

Dokumenterer, at vi er gået fra et demokrati, hvor forskellige klasser var repræsenteret, til et "diploma-demokrati". Den nye politiske kaste defineres ikke af penge eller adel, men af universitetsgrader.

Colin Crouch – Post-Democracy (2004)

Beskriver, hvordan politik er blevet et spil for en snæver kreds af professionelle eksperter og spindoktorer, mens befolkningen er reduceret til passive tilskuere, der kun aktiveres ved valg.

Max Weber – Politik som levevej (1919)

Klassikeren om professionaliseringen af politikerkysten og skellet mellem at leve for politik og leve af politik.

Brian Klaas' Corruptible: Who Gets Power and How It Changes Us (2021)

Undersøger dynamikkerne omkring magt og korrupsion – med et fokus på, hvem der får magt, hvorfor de får den, og hvad det betyder for dem og for os. Bogen kombinerer socialvidenskab, evolutionær psykologi, interviews med ledere fra hele verden.

A. M. Mulvad, A. G. Larsen og C. H. Ellersgaard – Tæm eliten (2017)

Beskriver at vi lever i den vildfarelse, at vi er borgere i et ægte demokrati. Men når det kommer til reel indflydelse, er vores samfund et skindemokrati. Svaret på tidens tillidskrise mellem borgere og politikere og på elitens voksende dominans, er mere borgerdemokrati.

Thomas Homer-Dixon – Ingenuity gap (2000)

Samfundets problemer (bl.a. lovgivning) bliver hurtigere og mere komplekse, end vores evne til at forstå, styre og løse dem. Når lovgivningens kompleksitet overstiger vores kollektive problemløsningsevne, opstår et gab, som underminerer både effektivitet, legitimitet og kvalitet.

Borgernes potentiale og kollektiv intelligens

Her samles argumenterne om, at almindelige mennesker træffer gode beslutninger.

James Surowiecki – The Wisdom of Crowds (2004)

Dokumenterer, hvordan en mangfoldig gruppes gennemsnit ofte overgår de klogeste eksperter. Opstiller kriterierne for "kloge grupper" (bl.a. mangfoldighed og uafhængighed), hvilket taler direkte for sortition frem for partipolitisk ensretning.

Hugo Mercier & Dan Sperber – The Enigma of Reason (2017)

Argumenterer evolutionært for, at fornuften er social og ikke skabt til isolation. Vi er blinde for egne fejl, men gode til at spotte andres. Det underbygger videnskabeligt, hvorfor dialogen i en borgerforsamling effektivt eliminerer bias og hæver beslutningskvaliteten.

Scott E. Page – The Difference (2007)

Beviser matematisk og sociologisk, at en mangfoldig gruppe af "almindelige" mennesker ofte løser komplekse problemer bedre end en homogen gruppe af eksperter, fordi eksperterne ofte har de samme blinde vinkler.

James Fishkin – When the People Speak (2009)

Ophavsmanden til viden omkring borgerinddragelse. Hans forsøg viser konsekvent, at når almindelige borgere får adgang til eksperter og tid til fordybelse, ændrer de markant holdning og bevæger sig væk fra polarisering.

OECD Report – Catching the Deliberative Wave (2020)

Analysere næsten 300 borgerforsamlinger verden over. Den konkluderer, at almindelige borgere er fuldt ud i stand til at håndtere komplekse politiske spørgsmål.

Irving Janis – Groupthink (1972)

Teorien om, at homogene grupper (som partipolitikere) har tendens til at ignorere advarsler og træffe irrationelle beslutninger for at opnå konsensus.

Demokratisk innovation og sortition i praksis

Her er de konkrete løsningsmodeller og argumenter for lodtrækning.

Hélène Landemore – Open Democracy (2020)

Argumenterer for at et ægte demokrati kræver et "open mini-public" (sortitionskammer), der har reel lovgivende magt, og ikke bare er rådgivende. Hun er en af de stærkeste akademiske stemmer for dette internationalt.

Brett Hennig – The End of Politicians (2017)

Argumenterer for, at kun lodtrækning kan fjerne de "partipolitiske briller", der forhindrer løsning af langsigtede problemer. Fokuserer meget på legitimitet og "wisdom of the crowd" - altså at almindelige mennesker ofte træffer klogere beslutninger end eksperter, når de får tid og ro.

Niessen, C., & Reuchamps, M. – The institutionalisation of deliberative democracy (2020)

Dokumenterer verdens første permanente institutionalisering af et borgerting i Belgien, som fungerer sideløbende med det valgte parlament og er en fast del af lovgivningsapparatet.

Oliver Dowlen – The Political Potential of Sortition (2008)

Fremhæver "the blind break" - at tilfældig udvælgelse forhindrer korrupsion og lobbyisme, da ingen kan bearbejdes på forhånd.

Manuel Arriaga – Rebooting Democracy (2014)

Praktisk guide til, hvordan borgerforsamlinger kan genstarte demokratiet uden om de etablerede partier. Fremhæver borgerforsamlinger som en motiverende og oplysende proces, der modvirker politikerlede.

Jakob Jespersen – Livsdemokratiet (2024)

For di fremtidige generationer, verdens fattige og naturen er negativt påvirket af Folketingets beslutninger, foreslås oprettelsen af et nationalt andetkammer på 180 medlemmer til varetagelse af disse gruppers interesser valgt ved sortition. Kammerets arbejde beskrives i detaljer. Bogen peger desuden på muligheden af et Verdensparlament valgt ved sortition til løsning af de globale problemer.

Statens rolle, kompleksitet og langsigtede udfordringer

Her adresseres problemerne med kortsigtethed og bureaukrati.

Rebecca Willis – Too Hot to Handle? (2020)

Interview med utallige parlamentsmedlemmer, der indrømmer, at de ved, hvad der skal gøres for klimaet, men ikke tør gøre det pga. valgpresset. Hendes forskning viser, at borgerforsamlinger (som Climate Assembly UK) netop tør foreslå de løsninger, politikerne er bange for.

Graham Smith – Democratic Innovations (2009)

Teoretiserer over, hvordan valgcyklusser strukturelt forhindrer løsninger på problemer, der strækker sig over 20-30 år, og hvordan institutioner uden genvalg (som et sortitionskammer) bryder denne cyklus.

Mariana Mazzucato – The Entrepreneurial State (2013)

Argumenterer for, at store samfundsudfordringer kræver en stat, der tør tage langsigtede risici. Dette støtter argumentet om, at et sortitionskammer er nødvendigt for at turde tænke langsigtet og visionært.

Dennis Nørmark & Anders Fogh Jensen – Pseudoarbejde (2018)

Underbygger pointen om, at politikere og embedsværk producerer nødvendige regler og love for at "holde ryggen fri" og vise handlekraft, hvilket øger kompleksiteten uden at løse problemerne.

Tim Knudsen – Fra folkestyre til markedsdemokrati (2007)

Argumenterer for, at vi har bevæget os væk fra det klassiske folkestyre (hvor borgerne er deltagere) til en form for "markedsdemokrati", hvor borgerne betragtes som kunder/brugere og politikerne agerer som en slags "bestyrelse", der er bange for dårlig omtale.

Sigge Winther Nielsen – The Puzzle State: How to govern wicked problems in Western democracies (2025)

Tager fat på wicked problems (komplekse politiske og sociale udfordringer, der ikke lader sig løse med traditionelle metoder) i en demokratisk kontekst — hvorfor moderne demokratier har svært ved at håndtere dem, og hvordan vi kan forny styringsmodellerne for at møde de største samfundsudfordringer.

Nathan Gardels & Nicolas Berggruen – Renovating Democracy (2019)

Løfter blikket mod de store globale udfordringer (digitalisering, globalisering), Forfatterne argumenterer for "intelligent governance", der kombinerer direkte borgerinddragelse (som sortition) med merit baseret ekspertise. De advarer mod ren populisme (hvor "folkets vilje" bliver ufiltreret og følelsesladet) og foreslår netop institutioner, der skaber reflekteret folkelig deltagelse.